

MUNCĂ ȘI JUSTIȚIE SOCIALĂ

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA LA RĂSCRUCE SAU BANI ARUNCAȚI ÎN VÂNT?

**Sergiu Lipcean,
Romeo V. Țurcan**

Mai 2020

Această notă analitică oferă o evaluare complexă a sistemului de învățământ superior din Republica Moldova și scoate în evidență tendințele negative și provocările cheie cauzate de scăderea ratelor de înmatriculare, infrastructura instituțională supradimensionată și ineficientă, potențialul slab de predare și cercetare, precum și alocarea suboptimă a finanțării.

Creditul recent aprobat de Banca Mondială, care are drept scop creșterea calității învățământului superior, făcându-l mai receptiv la cerințele pieței forței de muncă și îmbunătățind competențele absolvenților instituțiilor superioare de învățământ, va avea în cel mai bun caz un impact marginal dacă se va investi în „status quo-ul actual al sistemului” - starea deplorabilă în care se află în prezent sistemul de învățământ superior – fără o reformă structurală și instituțională radicală.

Pentru a asigura un impact pozitiv și pe termen lung al creditului, Banca Mondială ar trebui să obțină angajamentul Guvernului Republicii Moldova de a iniția reforme instituționale radicale în sistemul de învățământ superior, în conformitate cu trei obiective strategice de politici: raționalizare, restructurare și modernizare, și alocarea unei părți a creditului întru susținerea acestor reforme.

MUNCĂ ȘI JUSTIȚIE SOCIALĂ

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA LA RĂSCRUCE SAU BANI ARUNCAȚI ÎN VÂNT?

Conținut

	ACRONIME	2
1.	INTRODUCERE	3
2.	PROBLEME ȘI PROVOCĂRI	5
2.1	Studentzii actuali și potențiali	5
2.2	Capacitatea de cercetare	8
2.3	Capacitatea de predare	13
2.4	Autonomia financiară	14
2.5	Organizare, resurse umane și autonomie academică	17
3.	CONCLUZII	18
4.	RECOMANDĂRI DE POLITICI	20
4.1	Raționalizarea	20
4.2	Restructurarea	21
4.3	Modernizarea	22
4.4	Finanțarea acțiunii	22
5.	REFERINȚE	23

ACRONIME

ANCD	Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare
------	--

ARIMA	Media mobilă integrată autoregresivă
-------	--------------------------------------

AȘM	Academia de Științe din Moldova
-----	---------------------------------

BM	Banca Mondială
----	----------------

PIB	Produs Intern Brut
-----	--------------------

PNCI	Programul Național pentru Cercetare și Inovare
------	--

C&D	Cercetare și Dezvoltare
-----	-------------------------

ÎS	Învățământ Superior
----	---------------------

SÎS	Sistemul de Învățământ Superior
-----	---------------------------------

1. INTRODUCERE

Această notă analitică vine ca răspuns la un acord recent încheiat între Banca Mondială (BM) și Guvernul Republicii Moldova (vezi vinieta 1). În particular, studiul urmărește discutarea unor subiecte de politici și provocări cu care se poate confrunta acest acord, precum și să sugereze recomandări de politici pentru a asigura un impact real și eficient al creditului BM asupra sistemului de învățământ superior din Republica Moldova.

Creditul BM de aproape 40 milioane USD este un sprijin oportun

și foarte necesar pentru sistemul de învățământ superior. Cu toate acestea, având în vedere scopul, obiectivele și domeniul de aplicare, se poate întâmpla ca *bani să fie irosiți în vânt*. Sistemul de învățământ superior din RM se află într-o stare deplorabilă – aspect discutat în continuare – iar „injectarea” unei sume atât de mari într-un sector public strategic aflat în declin accentuat din toate punctele de vedere, fără o reformă structurală și instituțională radicală, ar putea avea impact pe termen scurt, poate mediu, dar nu va reuși să îmbunătățească și să consolideze sistemul pe termen lung.

Vinieta 1: O calitate mai bună a învățământului superior pentru îmbunătățirea capacităților oamenilor din Moldova, cu sprijinul Băncii Mondiale (extras)

Sistemul de învățământ superior din Moldova va beneficia semnificativ de un credit de 39,4 milioane de dolari prin intermediul proiectului privind învățământul superior, aprobat astăzi de către Consiliul de Administrație al Băncii Mondiale. Proiectul își propune să îmbunătățească calitatea, relevanța și eficiența sistemului de învățământ superior al țării, astfel încât moldovenii să obțină educația și să dobândească abilitățile necesare pentru a avea acces la mai multe oportunități și a-și îmbunătăți viața.

Îmbunătățirea sistemului de învățământ al RM este esențială pentru eforturile țării de a stimula creșterea și dezvoltarea economică. O forță de muncă mai bine educată va ajuta la depășirea uneia dintre cele mai mari constrângeri cu care se confruntă întreprinderile din Moldova - forța de muncă calificată - și va contribui la stimularea unui mediu de afaceri prosper, atrăgând investiții care, la rândul lor, vor spori nivelul de trai al oamenilor și vor reduce migrația forței de muncă.

Proiectul privind învățământul superior susține eforturile guvernului în combaterea declinului continuu al numărului de studenți la nivel terțiar și pregătirea mai bună a tinerilor pentru cerințele unei piețe a muncii în schimbare rapidă. Proiectul este aliniat la obiectivele Strategiei naționale de dezvoltare a țării - Moldova 2020, care subliniază importanța ajustării sistemului de învățământ la cerințele pieței muncii.

Implementat pe o perioadă de cinci ani, proiectul va conține intervenții sistemice în calitatea, finanțarea și managementul sistemului de învățământ superior, inclusiv un program pe care universitățile și colegiile pedagogice selectate îl vor folosi pentru a îmbunătăți rezultatele studiilor în inginerie, tehnologii informaționale, sănătate (medicină) și pedagogie.

Beneficiarii acestui proiect vor include aproximativ 91.000 de studenți din învățământul superior, 4.100 de studenți de la colegiile pedagogice și 4.400 de profesori de la universitățile de stat și colegiilor pedagogice. În plus, aproximativ 30.000 de solicitanți de locuri de muncă și 5.000 de angajatori vor beneficia de un nou *sistem de informații privind piața muncii*, elaborat cu sprijinul proiectului.¹

¹ World Bank, “Better Higher Education to Improve People’s Skills in Moldova, with World Bank Support,” March 5, 2020, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/03/05/better-higher-education-to-improve-peoples-skills-in-moldova>.

Este de remarcat faptul că proiectul BM privind învățământul superior identifică, cu precizie chirurgicală, tendințele cheie, problemele, deficiențele și provocările cu care se confruntă acesta cu referință la guvernarea universitară, finanțare, relevanța programelor de studiu pentru piața muncii, și infrastructura instituțională supradimensionată, pentru a enumera doar câteva dintre ele². De asemenea, proiectul anticipează foarte clar riscurile asociate implementării sale. Mai mult decât atât, proiectul BM atribuie acestor riscuri un scor înalt și le asociază cu o eventuală rezistență opusă de sistemul de învățământ superior, cu susținerea politicului³. Suntem în totalitate de acord cu diagnosticul stabilit în raport cu sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, precum și cu riscurile potențiale care ar putea împiedica și submina implementarea cu succes a proiectului.

Cu toate acestea, teoria schimbării avansată de proiectul BM, care se bazează pe doi piloni ai instituțiilor de învățământ – „orientarea limitată în raport cu piața muncii și mecanisme de asigurare a calității”⁴ – este incompletă. Pilonul lipsă este reprezentat de nevoia de reforme structurale radicale ale unui sector aflat în declin sever. În timp ce autorii proiectului, într-adevăr, constată existența unor scenarii expuse de guvern privind optimizarea cheltuielilor publice ale învățământului superior prin reducerea numărului de universități, reducerea personalului managerial și introducerea unui sistem de admitere electronică, aceștia lasă la discreția guvernului decizia cu privire la magnitudinea și profunzimea procesului de raționalizare/ consolidare instituțională.

Reieșind din faptul că guvernul nu a furnizat informații privind eventualele fuziuni instituționale, dar intenționează să păstreze cel puțin 9 universități existente, aceasta ridică îndoieli cu privire la disponibilitatea sa de a aborda radical problemele cheie ale sectorului⁵. De asemenea, explicația oferită de către guvernul Băncii Mondiale privind conexiunea dintre optimizarea instituțională și domeniile prioritare sugerează o înțelegere limitată de către autoritățile publice a autonomiei universitare, în general, și a

autonomiei financiare, în particular (abordăm această problemă în secțiunea 2.4 Autonomia financiară). După cum demonstrăm în acest studiu, fără al treilea pilon al schimbării – reforme structurale radicale – impactul proiectului BM va fi limitat.

În viziunea noastră, acest credit va avea un impact pe termen lung numai dacă - ca parte a „acordului” – sistemul de învățământ superior moldovenesc va fi *raționalizat, restructurat și modernizat*. Aceste trei obiective strategice trebuie să fie parte a „acordului” și să fie alocat un buget pentru a sprijini dezvoltarea și realizarea lor, iar plățile ulterioare din fondurile BM pentru a sprijini „calitatea, relevanța și eficiența” ar trebui să fie condiționate de implementarea cu succes a obiectivelor de mai sus. Aceasta înseamnă că Guvernul Republicii Moldova trebuie să-și asume angajamentul de a raționaliza, restructura și moderniza învățământul superior.

Analiza examinează tendințele existente în domeniile cheie ale sistemului de învățământ superior din Moldova, demonstrând că acestea prezintă semne negative și sunt într-un declin accentuat, potrivit datelor existente și a celor proiectate. Aceste domenii includ numărul de studenți actuali și potențiali; finanțarea pentru predare și cercetare; competitivitatea universităților; capacitatea de predare și cercetare; gestiunea financiară, resursele umane și autonomia academică.

Datele pentru această notă analitică au fost colectate din surse publice precum Ministerul Educației, Biroul Național de Statistică, donatorii internaționali din Moldova și proiectele finanțate de UE. Prima parte a analizei abordează problemele și provocările cu care se confruntă în prezent sistemul de învățământ superior, pe când a doua parte prezintă și discută recomandările de politici pentru raționalizare, restructurare și modernizare. Vinietele vor fi utilizate pe parcursul prezentării pentru a oferi exemple sau explicații privind aspectele puse în discuție.

² World Bank, “Project Appraisal Document on A Proposed Credit in The Amount of Eur 35.7 Million (US \$39.4 Million Equivalent) to the Republic of Moldova for the Higher Education Project,” February 13, 2020, 8–15, <http://documents.worldbank.org/curated/en/232091583719289928/pdf/Moldova-Higher-Education-Project.pdf>.

³ World Bank, 35–37.

⁴ World Bank, 23.

⁵ World Bank, 11.

2. PROBLEME ȘI PROVOCĂRI ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

2.1 Studenții actuali și potențiali

Una dintre provocările cheie cu care se confruntă universitățile din Moldova în realizarea misiunii academice (cercetare, predare și transfer de cunoștințe), sociale și economice este asigurarea unui influx constant de potențiali studenți. Aceasta este mai mult decât o simplă provocare. Este o condiție necesară pentru supraviețuirea lor pe termen lung. „Epoca de aur”, când învățământului universitar nu ducea lipsă de potențiali studenți, a trecut, în prezent, universitățile moldovenești luptând mai mult ca niciodată pentru a atrage potențiali candidați de pe băncile școlilor. Lipsa candidaților la studii universitare este resimțită deosebit de acut având în vedere infrastructura instituțională supradimensionată care nu s-a redus în același ritm comparativ cu diminuarea numărului de studenți înmatriculați.

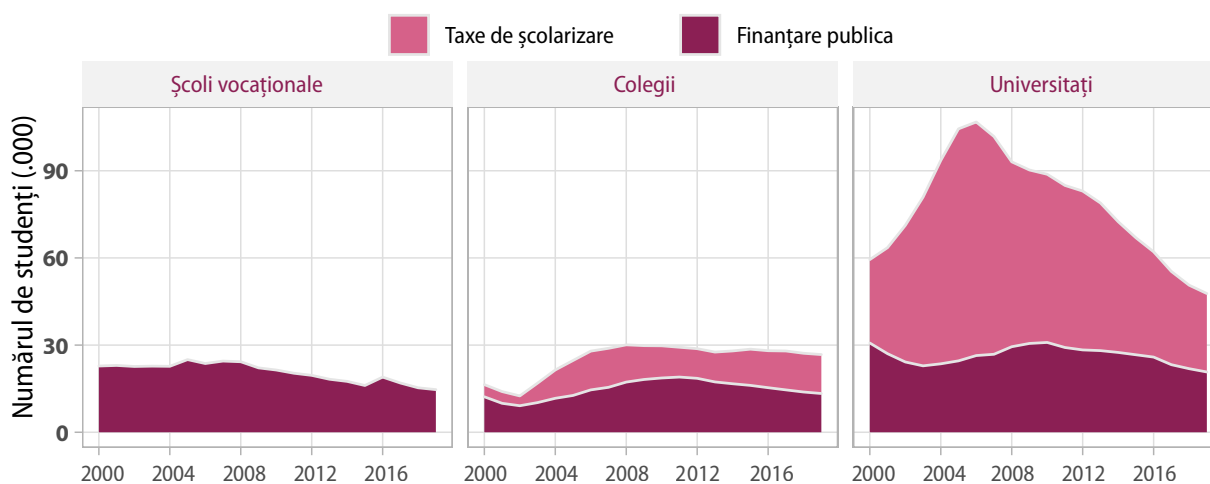
În ultimii 15 ani, atât numărul total, cât și numărul studenților înmatriculați anual în instituțiile de învățământ superior au scăzut constant (figura 1 și 2). Dacă între 2007 și 2013, numărul studenților a scăzut în medie cu peste 4% pe an, această tendință aproape că s-a dublat între 2014 și 2019, depășind astfel

pragul de 8% pe an. Mai mult decât atât, declinul s-a dovedit a fi mult mai accentuat decât s-a anticipat. Dacă inițial, pe baza tendințelor existente, unii autori au pronosticat o scădere cu 27% a numărului de studenți până în 2020, ajungând la 75.000⁶ (Turcan și colab., 2015, p. 9), acest pronostic a fost un *scenariu extrem de optimist*.

După cum arată figura 1, numărul de studenți în anul universitar 2019/2020 este mai mic de 48.000, ceea ce este de peste două ori mai puțini studenți înmatriculați în instituțiile de învățământ public în raport cu anul universitar 2006/2007 când s-a atins apogeul în ceea ce privește totalul studenților înmatriculați doar în universitățile de stat (peste 106.000). Spre deosebire de școlile profesionale și colegii, scăderea numărului de studenți a afectat mai puternic universitățile.

6 Romeo V. Turcan et al., “Restructuring Higher Education Sector in the Republic of Moldova: Draft Legislative Proposals” (EUnIAM, TEMPUS project, www.euniam.aau.dk, 2015), 9, http://www.euniam.aau.dk/fileadmin/user_upload/EUnIAM_WP4_Restructuring-HE-Moldova_v12.pdf.

Figura 1:
Dinamica numărului total de studenți în funcție de tipul instituției și sursa de finanțare

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică

După cum ilustrează figura 2, există o probabilitate mică ca numărul de studenți să crească în viitor. Evoluția ratelor anuale de înmatriculare înregistrează, de asemenea, o tendință descendentă, în pofida stabilizării relative a acestora în ultimii ani. Ca urmare, deficitul de studenți, chiar și pentru locurile finanțate de la bugetul de stat, a început să se facă simțit deja în anul universitar 2006/2007, când aproximativ 170 de locuri bugetare au rămas vacante⁷. Numărul locurilor vacante a crescut și mai mult în anii următori, ceea ce indică existența unui deficit de studenți nou-înmatriculați. În 2011, numărul de locuri bugetare neocupate a ajuns la 550, în 2012 - 526, în 2013 - 466⁸.

7 Moldova.org, "In universitati, 170 de locuri bugetare au ramas neacoperite," Moldova.org, August 4, 2006, sec. Social, <https://www.moldova.org/in-universitati-170-de-locuri-bugetare-au-ramas-neacoperite-15526-rom/>.

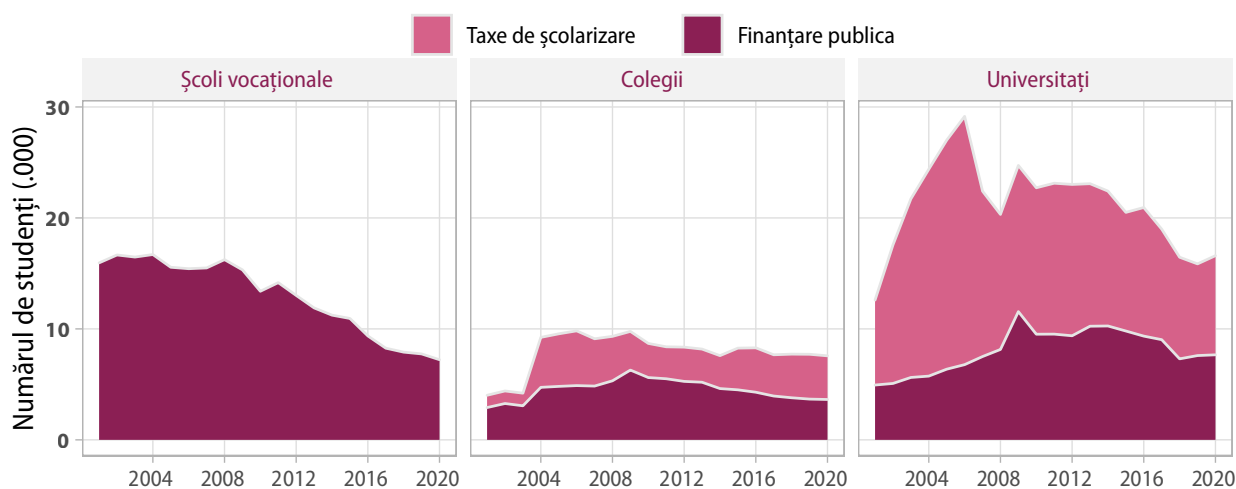
8 Politik.md, "Au Rămas 2000 de Locuri Libere În Universități," Politik,

În ultimii ani, deficitul de candidați la studii universitare a crescut. În 2017, aproximativ 700 de locuri finanțate de la bugetul de stat au rămas vacante, iar în 2019, această cifră a depășit pragul de 1000.⁹ Mai mult decât atât, în această perioadă, numărul locurilor vacante la studii cu taxă a fost mult mai mare, ceea ce înseamnă, implicit, că instituțiile de învățământ nu și-au îndeplinit planurile de înmatriculare, ratând astfel venituri considerabile.

August 5, 2011, <http://politik.md/articles/social/au-ramas-2000-de-locuri-libere-in-univers>

9 Cotidianul.md, "Admitere 2019: Aproape o mie de locuri bugetare au rămas neacoperite pentru sesiunea următoare," Cotidianul, August 13, 2019, sec. Uncategorized, <https://cotidianul.md/2019/08/13/admitere-2019-aproape-o-mie-de-locuri-bugetare-au-ramas-neacoperite-pentru-sesiunea-urmatoare/>; Ziarul Național, "ADMITEREA 2017 // Peste 5 000 de Locuri Din Universități Au Rămas NEACOPERITE, Inclusiv SUTE La Buget," Ziarul Național, September 6, 2017, <https://www.ziarulnational.md/admiterea-2017-peste-5-000-de-locuri-din-universitati-au-ramas-neacoperite-inclusiv-sute-la-buget/>.

Figura 2:
Dinamica studenților înscriși anual în funcție de tipul instituției și sursa de finanțare

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică

Din păcate, perspectivele de ameliorare a situației pe termen lung sunt sumbre. Chiar dacă ignorăm unele tendințe precum migrația, bursele în străinătate (aproximativ 5000 pe an) și (re) dobândirea cetățeniei românești care permite accesul la educație de înaltă calitate fără taxă în UE, doar impactul natalității aflate în declin va avea consecințe negative enorme asupra întregului sistem de învățământ din Moldova, inclusiv învățământului superior. Figura 3 prezintă rezultatele a două metode alternative de pronosticare privind dinamica anuală a nou-născuților pentru următorii 15 ani¹⁰, estimare realizată în baza numărului de copii

născuți anual din 1990 până în 2018¹¹.

Astfel, proiecția numărului de nou-născuți, utilizând ARIMA (figura 3 stânga), ilustrează un scenariu extrem de pesimist. Prognoza indică faptul că, până în 2033, numărul nou-născuților poate scădea sub 11.000. În contrast, pronosticul obținut prin utilizarea metodei Holt (figura 3 dreapta) prezintă un scenariu mult mai optimist, potrivit căruia numărul nou-născuților va scădea la aproximativ 24.000, ceea ce este de trei ori mai puțin

10 ARIMA (Media mobilă integrată autoregresivă) și Holt (metoda de netezire exponențială) se numără printre cele mai răspândite abordări în prognoza seriilor de timp. Pe când ARIMA folosește o combinație de valori întârziate și erori de prognoză anterioară ca factori predictivi a valorilor viitoare, metodele de netezire exponențială aplică mediile ponderate ale observațiilor ante-

rioare ca factori predictivi pentru valorile viitoare, influența observațiilor mai vechi scăzând exponențial. Prin urmare, cu cât observările sunt mai recente, cu atât afectează mai mult prognoza (Hyndman & Athanasopoulos, 2018).

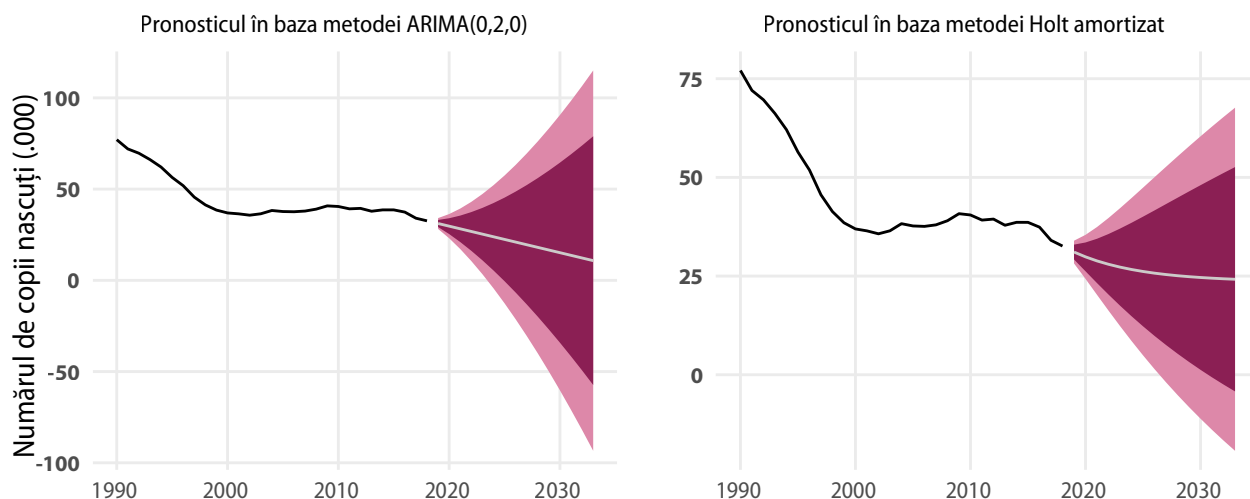
11 Am preferat utilizarea metodei netezite Holt în locul metodei lineare standard deoarece ultima tinde să depășească pronosticul (Hyndman & Athanasopoulos, 2018, pp. 192-193).

decât în 1990. În ambele cazuri însă, intervalele de predicție foarte largi indică o incertitudine destul de ridicată cu privire la rezultatul posibil. Chiar dacă considerăm că scenariul optimist este mai probabil, acesta indică totuși un rezultat destul de nefavorabil pentru întregul sistem educațional, cu atât mai

mult pentru instituțiile de învățământ superior. De exemplu, dacă ratele anuale de înmatriculare la școlile profesionale, colegii și universități vor rămâne la același nivel, universitățile vor înmatricula pe viitor doar aproximativ jumătate din elevii disponibili.

Figura 3.

Proгноza pe 15 ani a numărului de copii născuți anual

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică

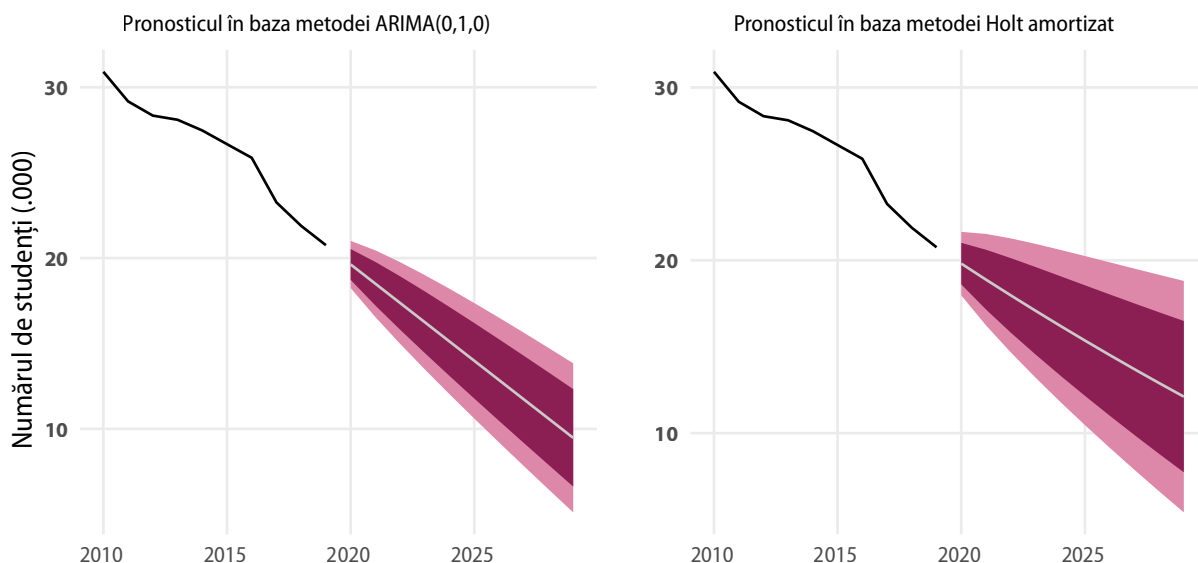
Tendențele demografice sunt mult mai optimiste în comparație cu diminuarea contingentului de studenți actuali și a candidaților potențiali. Figurile 4 și 5 sunt destul de convingătoare în această privință, afișând o scădere destul de pronunțată atât a numărului total de studenți, cât și a celor înmatriculați anual. Din nou, utilizăm aceleași metode de pronosticare în scopul estimării declinului ului de studenți pentru următorul deceniu. Într-adevăr, așa cum arată datele și pronosticul, instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova vor fi afectate în mod dramatic. Ambele metode, atât ARIMA cât și Holt, denotă o tendință descendentă abruptă, deși metoda Holt oferă o estimare ceva mai conservatoare decât ARIMA.

Indiferent de preferința pentru o metodă sau alta, există o probabilitate înaltă ca instituțiile de învățământ superior din Moldova să se confrunte cu un deficit acut de candidați potențiali la studii universitare. Până în 2030, numărul studenților din sistemul de învățământ superior va scădea la aproximativ 12.000-14.000, ceea ce reprezintă, în medie, aproximativ 700-800 per

instituție, dacă infrastructura instituțională va fi menținută la dimensiunea actuală (18 instituții de învățământ de stat în anul universitar 2019-2020). Chiar dacă admitem că guvernul își asumă angajamentul să reducă numărul instituțiilor de învățământ de la 18 (anul universitar 2019-2020) la 9, numărul mediu de studenți pe instituție se va dubla, ceea ce nu reprezintă un rezultat optim.

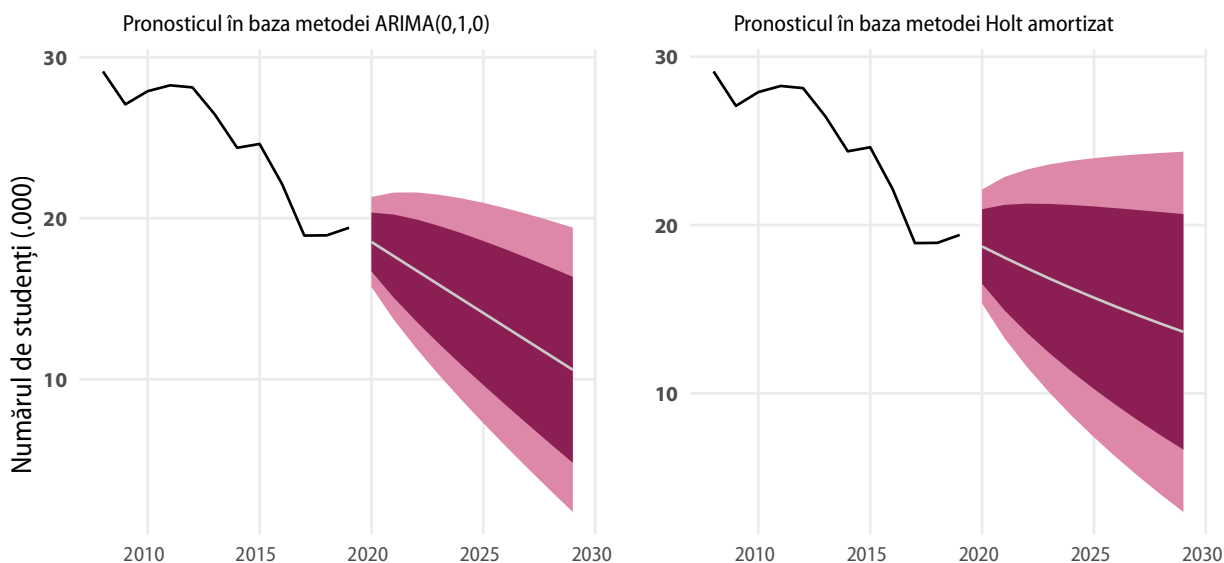
Este de la sine înțeles că aceste prognoze ar trebui să fie tratate cu anumite rezerve, având în vedere seriile de timp extrem de scurte utilizate pentru a prognoza evoluțiile și intervalele de predicție largi care indică multă incertitudine. Cu toate acestea, efectul cumulat al tendințelor demografice și migraționiste, plus competiția internă (școlile profesionale și colegiile) și cea internațională sugerează că diminuarea considerabilă a bazei de candidați potențiali la studii universitare va fi dificil de inversat. *Menținerea și încurajarea status quo-ului nu va face decât să accelereze degradarea sistemului de învățământ superior.*

Figura 4:
Prognoza pe 10 ani a numărului total de studenți din instituțiile de învățământ superior

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică

Figura 5:
Prognoza pe 10 ani a studenților înmatriculați în instituțiile de învățământ superior

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică

2.2 Capacitatea de cercetare

Sistemul de învățământ superior a moștenit din perioada sovietică o tradiție îndelungată de a separa cercetarea de instruire. Prima a fost concentrată la Academia de Științe a Moldovei (AȘM), în timp ce a doua - la instituțiile de învățământ superior. Astfel, activitățile legate de cercetare, precum finanțarea și gestionarea resurselor umane și a infrastructurii au fost concentrate, în mare parte, în cadrul AȘM. Instituțiile de învățământ superior erau res-

ponsabile de procesul de instruire a studenților la ambele cicluri, precum și de organizare a studiilor doctorale, sarcină realizată în comun cu AȘM. Cu alte cuvinte, AȘM a avut o poziție dominantă, de monopol în cadrul sistemului de învățământ superior cu privire la toate activitățile de cercetare.

Din 2014, acest monopol a început să fie demontat prin „transferul” treptat al cercetării și activităților de cercetare de la AȘM

către instituțiile de învățământ superior.¹² Acest lucru a declanșat o serie de reforme structurale și instituționale, cum ar fi alocarea finanțării pentru cercetare către instituțiile de învățământ superior, instituționalizarea învățământului doctoral, inclusiv înființarea de școli doctorale în cadrul instituțiilor de învățământ superior. În 2018, a fost înființată Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD) care a devenit operațională în 2019. În timp ce Ministerul Educației, Cercetării și Culturii este în continuare responsabil pentru elaborarea politicii de cercetare și dezvoltare, ANCD este responsabilă pentru implementarea politicilor de cercetare și dezvoltare, inclusiv gestionarea și distribuirea fondurilor publice. În ciuda acestor tendințe pozitive, capacitatea structurală de cercetare și dezvoltare a instituțiilor de învățământ superior rămâne subdezvoltată, manifestându-se prin subfinanțare, îmbătrânirea corpului academic, echipamente învechite, performanță și rezultate slabe de cercetare, lipsa mecanismelor de stimulare, structuri interne de sprijin deficiente, ca să numim doar câteva.¹³

Finanțarea cercetării și dezvoltării analizată prin prisma volumului și criteriilor de alocare reprezintă una dintre problemele și provocările fundamentale. Deși menit să amelioreze situația din sector, Programul național în domeniul cercetării și inovării (PNCI, 2020-2023), în calitate de instrument cheie a politicii statului în gestionarea cercetării și dezvoltării, a stârnit mai degrabă controverse și a generat alte probleme.¹⁴ Una dintre ele se referă la incoerența internă a PNCI reieșind din discordanța dintre obiectivele, acțiunile și rezultatele exagerat de ambițioase, pe de o parte, și resursele financiare alocate pentru implementarea acestora, pe de altă parte.¹⁵ O altă problemă se referă la diminuarea volumului finanțării pentru cercetare în scopuri de consolidare instituțională pentru următorii patru ani 2020 – 2023. Aceasta vine în contradicție cu unele recomandări anterioare conform cărora finanțarea instituțională, care nu depinde de proiectele de cercetare, trebuie păstrată concomitent cu creșterea finanțării competitive, adică în baza proiectelor de cercetare.¹⁶

12 Monitorul Oficial, №. 319-324, art. 634, "Codul Educației" (2014)

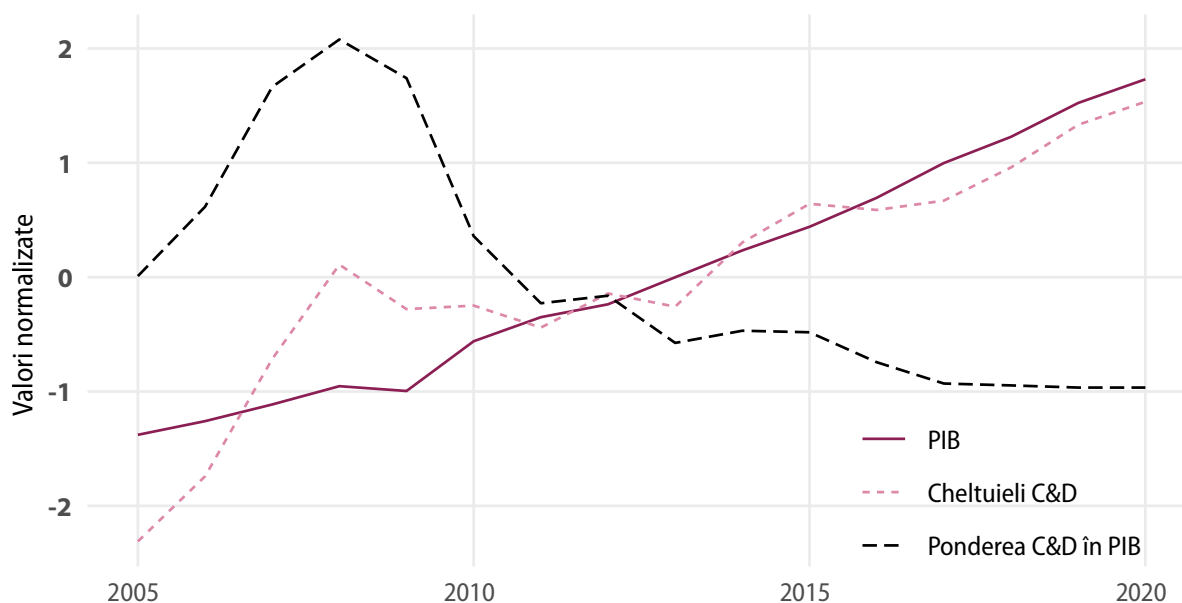
13 Gheorghe Cuciureanu, "Perfecționarea Managementului Sistemului Național de Cercetare-Dezvoltare În Contextul Proceselor de Globalizare" (Chișinău, Institutul Național de Cercetări Economice, 2015); Heinrich Pingel-Rollmann, "Analysis of Moldovan Science: Structure, Results, European Integration, Challenges and Recommendations," Akademos, no. 3 (2015): 39–45; Toivo Rääm et al., "Peer Review of the Moldovan Research and Innovation System," Horizon 2020 Policy Support Facility (Luxembourg: European Commission, 2016); Manfred Spiesberger and Gheorghe Cuciureanu, "Background Report: Peer Review of the Moldovan Research and Innovation System," Horizon 2020 Policy Support Facility (Luxembourg: European Commission, 2015).

14 Monitorul Oficial, №. 256-259, art. 506, "Hotărâre Nr. 381 Din 01-08-2019 Cu Privire La Aprobarea Programului Național În Domeniile Cercetării Și Inovării Pentru Anii 2020-2023 Și a Planului de Acțiuni Privind Implementarea Acestuia" (2019)

15 Andrei Chiciuc, Gheorghe Cuciureanu, and Vitalie Minciună, "Programul Național În Domeniile Cercetării Și Inovării Pentru Anii 2020-2023 ca Reflectare a Politicii Științei În Republica Moldova," Intellectus, no. 3–4 (2019): 124–31.

16 Rääm et al., "Peer Review of the Moldovan Research and Innovation System."

Figura 6:
Dinamica cheltuielilor de cercetare și dezvoltare față de PIB

Notă: PIB-ul pentru 2020 a fost prognozat pe baza valorilor anuale precedente și a ritmului anterior de creștere
Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică și Ministrului Finanțelor

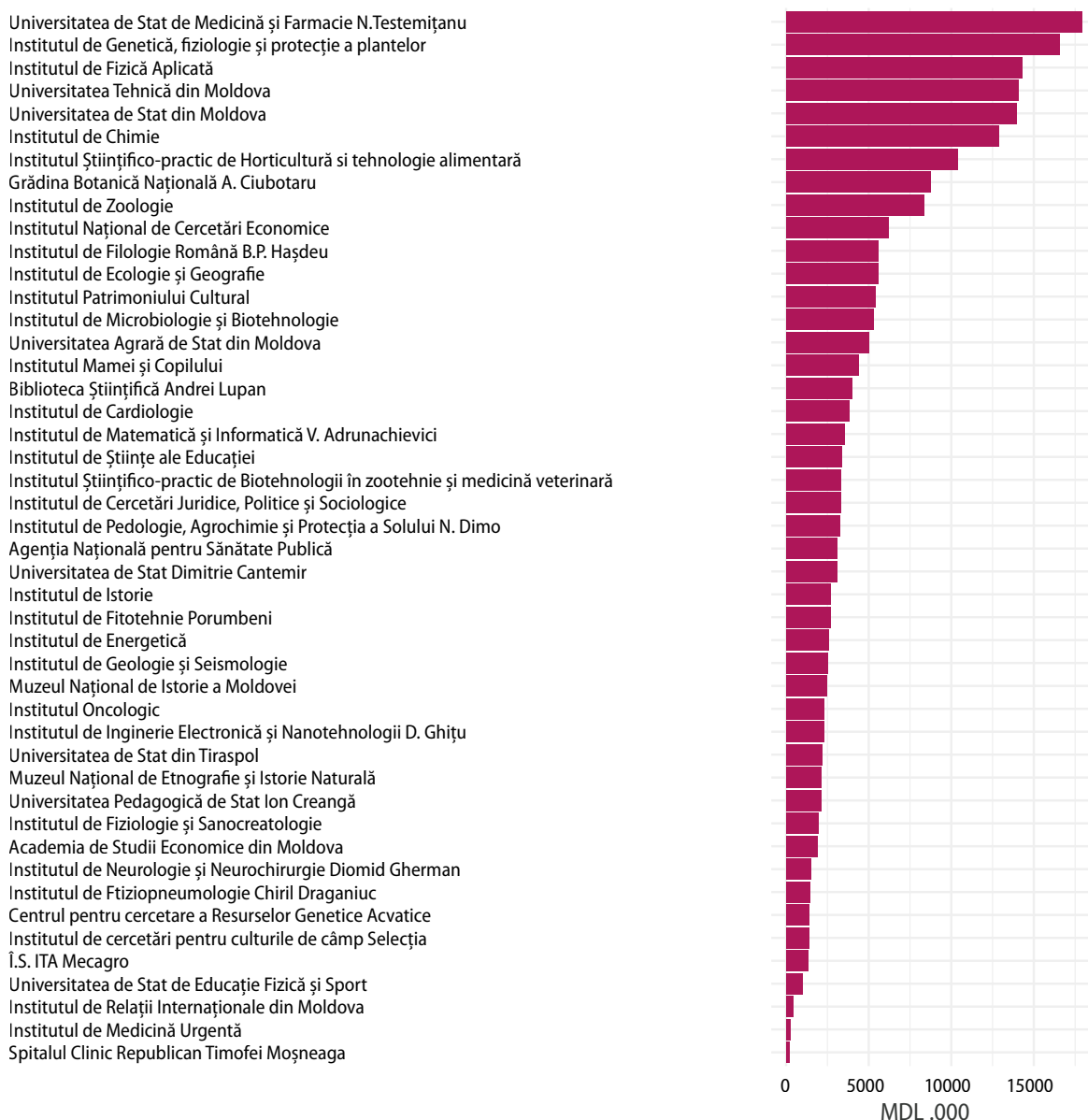
Cu toate acestea, pentru anii 2020-2023, PNCI prevede reduceri ale finanțării instituționale de cercetare cu aproape 40%, de la 150 milioane MDL în 2020 la 92 milioane în 2023. În pofida creșterii nominale a finanțării alocate pentru cercetare și dezvoltare, ponderea acesteia în PIB rămâne foarte modestă și cu mult în urmă față de volumul finanțării la nivelele global și european.¹⁷ După cum se poate observa în figura 6, ponderea cheltuielilor în cercetare și dezvoltare a urmat o traiectorie descendentă din 2008 și s-a oprit la aproximativ 0,25% din PIB în ultimii

ani.¹⁸ Concluzia principală vis-a-vis de ultimele evoluții din domeniul cercetării și dezvoltării este că, în condițiile unei subfinanțări acute, sectorul respectiv nu poate concura cu succes la nivel european, cu atât mai mult în plan internațional. În pofida unor noi posibilități de a accesa fonduri publice, prin intermediul finanțării competitive (proiecte de cercetare), perspectiva de a se alinia la cele mai recente tendințe în domeniul cercetării și dezvoltării, cel puțin la nivel european, nu este foarte optimistă pentru instituțiile de învățământ superior.

17 Gheorghe Cuciureanu and Vitalie Minciună, "Finanțarea Științei în Următoarea Perioadă – Cale de Lichidare a Cercetării Organizate în Republica Moldova?," Akademos, no. 3 (2019): 27–32

18 Dat fiind faptul că diferența dintre PIB și cheltuielile pentru R&D este mare, iar ponderea R&D în PIB este măsurată în %, am realizat standardizarea datelor pentru a face indicatorii comparabili pe aceeași scară. Aceasta este informativ și din punct de vedere al dinamicii în timp.

Figura 7:
Volumul finanțării asigurat de instituțiile publice în 2020 în cadrul PNCI 2020-2023

Sursa: Elaborare proprie în baza ordonanței ANCD privind aprobarea proiectelor selectate pentru finanțare și volumul alocărilor bugetare pentru anul 2020 în cadrul concursului „Programul de stat” (2020-2023)

Ineficiența finanțării alocate domeniului cercetării este parțial demonstrată de alocarea a 222 mil. Lei în bază de concurs de către ANCD în cadrul PNCI 2020-2023, concurs la care au putut participa toate instituțiile publice abilitate, inclusiv universitățile (Figura 7). Rezultatele acestui concurs indică o performanță mai degrabă slabă a universităților. Deși trei universități se află între primele cinci instituții care au reușit să obțină cea mai mare finanțare, ponderea finanțării totale obținute de instituțiile de învățământ superior reprezintă mai puțin de 28% sau 61,5 mil. Lei din total. Mai mult decât atât, din această sumă, aproape 46 mil. Lei (75%) reprezintă finanțarea obținută de cele trei universități - Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie, Universitatea Tehnică din Moldova și Universitatea de Stat din Moldova. Aceste rezultate nu sunt deloc încurajatoare pentru universitățile mai mici, care dispun de capacități reduse de a concura pe picior de egalitate cu universitățile mai mari.

Deși ANCD a elaborat și adoptat un mecanism de alocare a finanțării în bază de concurs, transparența și corectitudinea alocării banilor publici pentru proiectele de cercetare ridică mai multe semne de întrebare. Lipsa transparenței în raport cu criteriile și procesul de selectare a experților, precum și diferența considerabilă în punctajul de evaluare acordat de experți în cazul mai multor proiecte, au trezit îndoieli privind

corectitudinea concursului¹⁹; vinieta 2 oferă o imagine a acestei probleme.

Capacitatea slabă de cercetare afectează negativ performanța și rezultatele instituțiilor superioare de învățământ moldovenești. Tabelul 1 oferă o comparație a scorurilor de productivitate (Research Gate) dintre primele șase universități din Moldova și câteva instituții de învățământ superior din România (selecția corespunde specializării instituțiilor de învățământ superior din Moldova și distribuția regională, 4 universități din capitală și 2 universități regionale). După cum se poate observa, scorul de productivitate RG însumat al universităților de top din RM este aproape de scorul unei universități regionale din Suceava care are o productivitate de publicare/ membru de 3,8, pe când universitățile de top din MD - doar 1,5. Scorul general RG al acestor universități românești este de 46341, cu 5,7 productivitate de publicare/ membru.

19 Gheorghe Cuciureanu, "Concursul propunerilor de proiecte de cercetare pentru anii 2020-2023: un eșec previzibil?," December 16, 2019, <https://cuciureanu.wordpress.com/2019/12/17/concursul-propunerilor-de-proiecte-de-cercetare-pentru-anii-2020-2023-un-esec-previzibil/>; Gheorghe Cuciureanu, "La TVR Moldova despre "concursul" de proiecte," January 16, 2020, <https://cuciureanu.wordpress.com/2020/01/16/la-tvr-moldova-despre-concursul-de-proiecte/>.

Tabelul 1.

Compararea performanțelor de cercetare a instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova cu cele din România

Universități	Scor RG	Membri	Publicații
România			
Academia de Studii Economice din București	4,418	1,707	5,440
Universitatea Politehnică din București	15,712	3,896	14,122
Universitatea de Medicină și Farmacie din Iași	8,622	861	7,042
Universitatea din București	10,939	2,873	28,268
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava (regională, nord)	2,210	576	2,172
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (regională, sud)	4,440	796	3,645
Moldova			
Cele mai importante șase universități	2,171	544	826

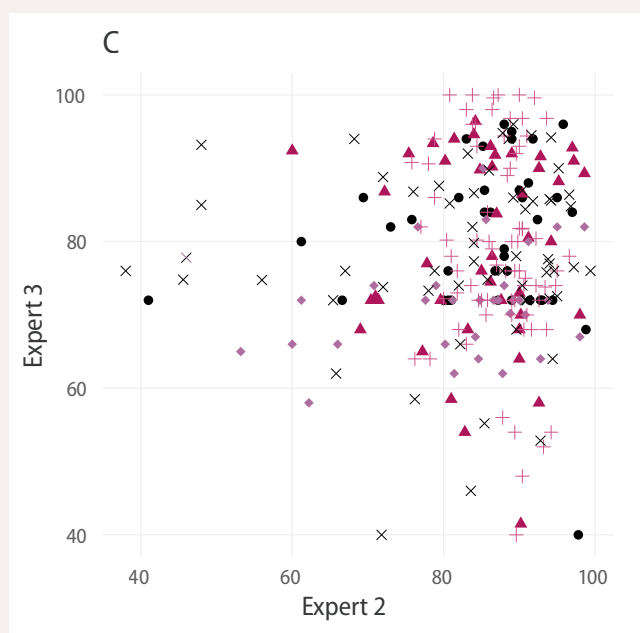
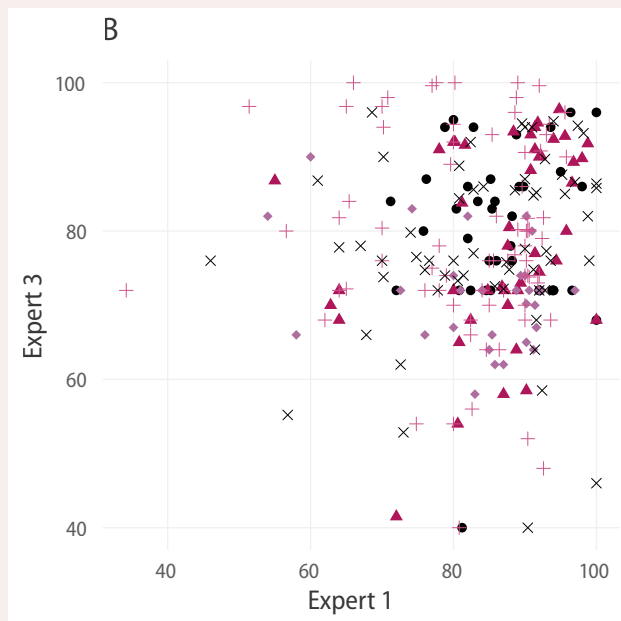
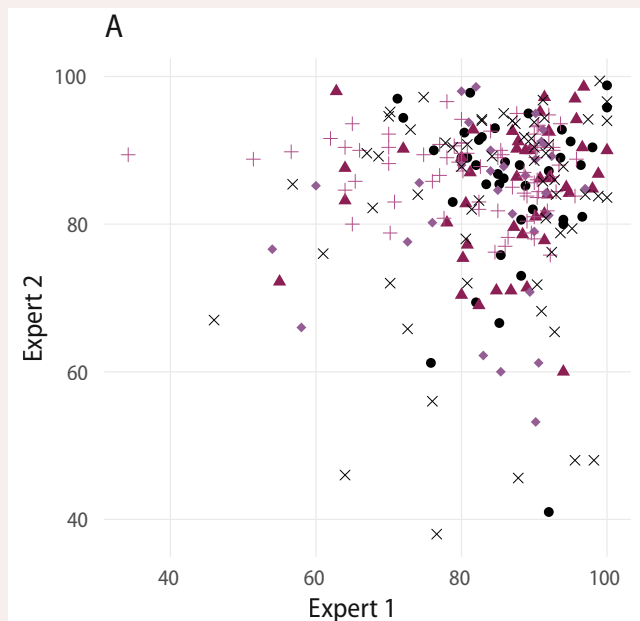
Note: Cele mai importante șase universități din RM – ASEM, USARB, USBPHC, USM, USMPh, UTM – în baza a două proiecte finanțate de UE: EUniAM (www.euniam.aau.dk) și PBLMD (www.pblmd.aau.dk).

În pofida demonopolizării domeniului de cercetare și dezvoltare, prin transferul gradual al cercetării de la AȘM către instituțiile de învățământ superior, este prematur de evaluat impactul global al reformelor instituționale, precum noul mecanism de finanțare și constituirea școlilor doctorale în cadrul universităților. Un lucru este clar, există totuși un decalaj vizibil între aspirațiile și cerințele politicii în domeniul cercetării și capacitatea instituțiilor de învățământ superior. Deficiențele existente vor afecta cu sigu-

ranță capacitatea de cercetare și vor împiedica substanțial calitatea și competitivitatea instituțiilor de învățământ superior din Moldova în plan european și regional. Scandalul recent privind alocarea fondurilor de cercetare accentuează gravitatea situației nu doar la nivelul de formulare a politicilor, ci și în procesul de implementare a acestora. *Menținerea și încurajarea statusului quo nu va spori competitivitatea cercetării instituțiilor de învățământ superior.*

Vinieta 2: Procesul de evaluare a proiectelor de către ANCD și rezultatele acestuia

Suspiciunile cu privire la corectitudinea procesului de evaluare au luat amploare în momentul în care ANCD a respins 108 contestații din motive procedurale fără examinarea lor de fond. În consecință, o parte din comunitatea de cercetare, în special cei care nu au reușit să obțină finanțare, au invocat favoritismul și clientelismul politic în alocarea fondurilor.²⁰

În acest context, trebuie subliniat faptul că fiecare proiect a fost evaluat de trei experți pentru fiecare din cele cinci tematici de cercetare: sănătate, agricultura durabilă și siguranța alimentelor, schimbări de mediu și climatice, provocări societale și competitivitate economică.

Pentru o mai bună înțelegere a diferențelor de evaluare dintre experți, am corelat scorurile individuale ale fiecărui expert cu scorurile celorlalți experți pentru toate cele 249 aplicații de proiect depuse la ANCD pentru finanțare. Rezultatul acestei corelații, prezentat în figurile A, B și C, prezintă într-adevăr diferențe izbitoare între punctajul experților acordat aceluiași proiect. Pe o scară de la 0 la 100 de puncte, o diferență de 15-20 de puncte deja ar trebui să tragă alarma, cu atât mai mult în cazul unor disparități mult mai mari. Cu toate acestea, așa cum exemplifică aceste date, există o mulțime de aplicații de proiect cu un decalaj mult mai mare la toate temele de cercetare, ridicând astfel îndoiele cu privire la corectitudinea concursului și credibilitatea procesului de evaluare.²¹

Legendă: ● Agricultura durabilă; ▲ Competitivitate economică; ◆ Mediu înconjurător; + Provocări societale; × Sănătate

Sursa: Elaborare proprie în baza rezultatelor expertizei propunerilor înaintate la concursul „Program de Stat” (2020-2023)

²⁰ Anticoruptie.md, „Angajații institutelor Academiei de Științe, lăsați de luni de zile fără leafă, anunță acțiuni ample de protest,” March 5, 2020, <https://anticoruptie.md/ro/stiri/angajatii-institutelor-academiei-de-stiinte-lasati-de-luni-de-zile-fara-leafa-anunta-actiuni-ample-de-protest>; JurnalTV.md, „Istoricii au organizat o acțiune de protest, nemulțumiți de politicile Guvernului; Ei au creat un comitet de grevă,” JurnalTV.md, March 5, 2020, <https://www.jurnal.md/ro/news/e5fdd99347738a80/istoricii-au-organizat-o-actiune-de-protest-nemultumiti-de-politicile-guvernului-ei-au-creat-un-comitet-de-greva.html>; Moldova Suverana, „Cine Beneficiaza de Pseudoreforma Sistemului de Cercetare?,” April 3, 2020, http://moldova-suverana.md/article/cine-beneficiaza-de-pseudoreforma-sistemului-de-cercetare_31397; Radio Chișinău, „Reacția lui Ion Chicu la protestul istoricilor și cercetătorilor. „Aveți suficientă finanțare din alte surse”,” Radio Chișinău, March 6, 2020, <https://radiochisinau.md/reactia-lui-ion-chicu-la-protestul-istoricilor-si-cercetatorilor-aveti-suficienta-finantare-din-alte-surse---105048.html>.

²¹ Dezvoltarea și îmbunătățirea capacității instituționale și a capacității resurselor umane ale ANCD vor fi esențiale în procesul raționalizării, restructurării și modernizării sistemului de învățământ superior din RM (a se vedea secțiunea 3). Una dintre lecțiile cheie ale acestui scandal este că ANCD ar trebui să aibă o echipă de experți internaționali trans-disciplinari pentru asigurarea unei calități înalte (în afara României), care vor evalua proiectele de cercetare depuse. Acest lucru va necesita, de exemplu, printre altele, alocarea unui buget pentru a sprijini un astfel de proces de evaluare independent și de înaltă calitate și a personalului intern fluent în engleză. HEI-urile vor avea la rândul lor capacitate internă de a scrie aplicații în engleză, de a crește și de a-și extinde rețeaua internațională.

2.3 Capacitatea de predare

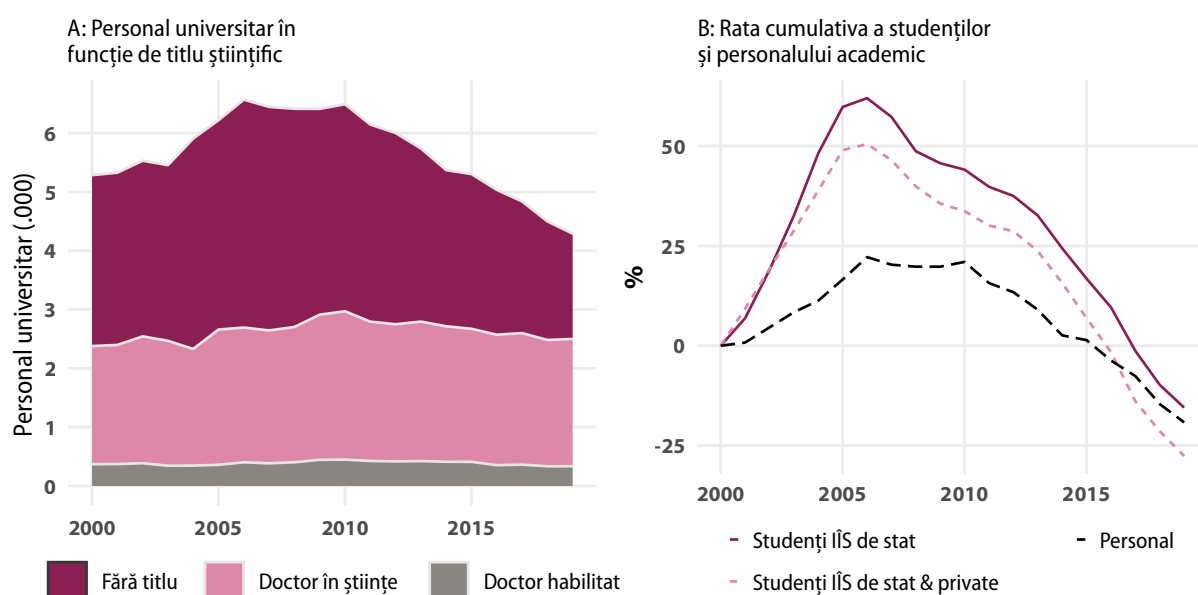
TEMPUS și ERASMUS + - instrumente UE de dezvoltare a capacității - au contribuit la îmbunătățirea capacității de predare și învățare la instituțiile de învățământ superior (www.erasmus-plus.md/en) prin introducerea unor instrumente noi de predare și învățare, formare a personalului, a mobilității studenților și a personalului, introducerea programelor noi de studii, inclusiv predarea în limbi străine.

Consolidarea potențialului de predare și învățare nu este însă suficientă și, în mare măsură, ineficientă datorită scăderii dramatice a numărului de studenți, lipsei de guvernanță, management, structuri și proceduri administrative moderne, a capacității slabe

a corpului didactic universitar și a neconcordanței dintre ceea ce „produc” universitățile și ceea ce „are nevoie” economia.

Capitalul uman este una dintre provocările cheie. Pe parcursul extinderii și masificării învățământului superior și odată cu creșterea cererii studii universitare, în special din contul studenților cu taxă, universitățile au angajat personal, mulți dintre care nu dețineau titluri științifice. Odată cu scăderea cererii pentru învățământul superior, universitățile au fost luate prin surprindere, nefiind pregătite de a se adapta rapid la noile circumstanțe. Cei fără titlu științific (doctorat) au fost primii care au fost afectați, renunțând singuri sau fiind concediați. Această ajustare s-a produs totuși într-un ritm mai lent decât scăderea numărului de studenți (figura 8).

Figura 8:
Dinamica indicatorilor corpului didactic în timp

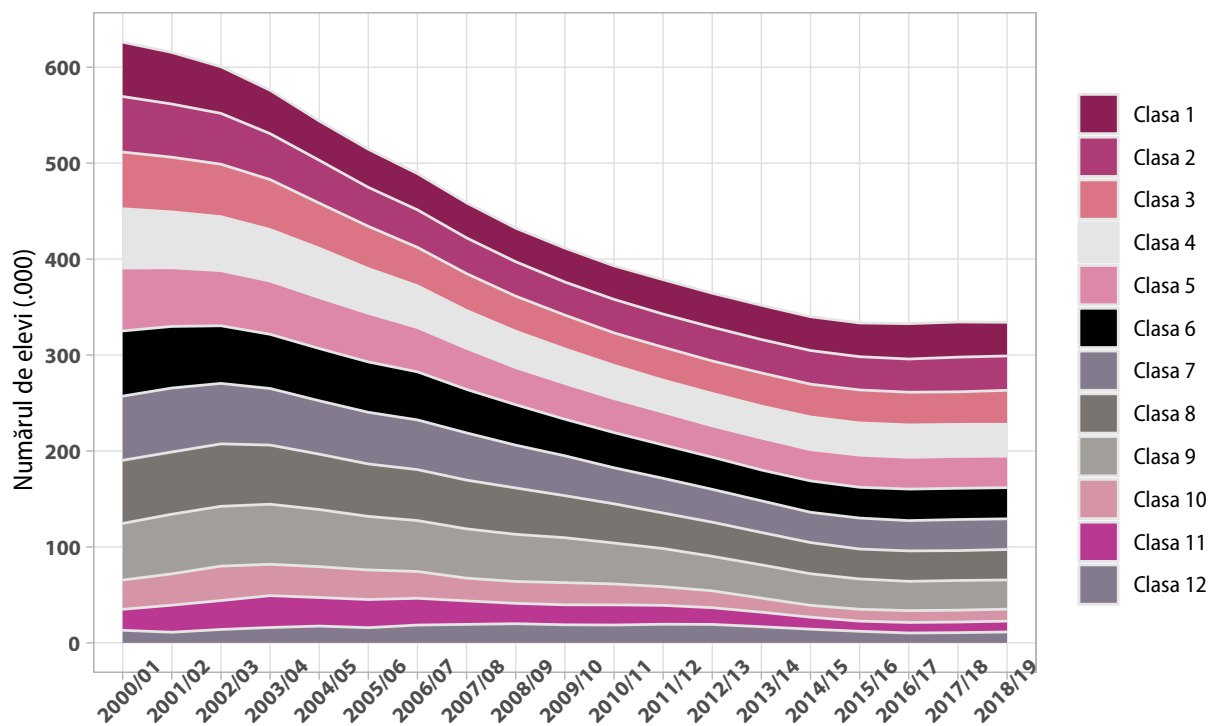
Sursa: În baza datelor Național de Statistică

Această situație s-a agravat recent pentru personalul fără doctorat. Din septembrie 2019, deținerea titlului de doctor în științe este una dintre cerințele obligatorii pentru angajarea în cadrul instituțiilor de învățământ superior. Cerința respectivă deja afectează aproximativ 40% din cadrele didactice fără doctorat. Mai mult decât atât, aproximativ 55-60% dintre cei care dețin titlu de doctor sunt aproape de vârsta de pensionare. În consecință, împreună cu alți factori precum migrația, neatractivitatea sectorului, îmbătrânirea, atragerea și menținerea cadrelor academice de înaltă calitate reprezintă o provocare fundamentală.

Dacă universitățile doresc să se adapteze la nevoile economiei și să concureze cu succes cu școlile profesionale și colegiile, acestea ar trebui să-și diversifice portofoliul, deoarece un număr impunător de absolvenți ai învățământului secundar, renunță la studii universitare în favoarea colegiilor și școlilor profesionale. Figura 11 oferă dovezi clare în această privință prin prezentarea structurii și dinamicii elevilor înmatriculați în învățământul general secundar. Astfel, numărul total de elevi înmatriculați în clasele X-XII este aproape același ca și numărul de elevi în clasa a IX-a.

Figura 9:

Structura și dinamica elevilor din sistemul de învățământ general secundar

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică

Aceasta implică faptul că o parte considerabilă a elevilor optează pentru colegii și școli profesionale după clasa a IX-a. Prin urmare, există o cerere pentru un ciclu scurt de instruire profesională, care nu este oferită în prezent de către instituțiile de învățământ superior din Moldova, care se concentrează doar pe învățământul bazat pe cercetare științifică (deși ironic, având în vedere potențialul slab de cercetare în cadrul acestora). Adăugarea acestui tip de instruire la portofoliul lor tradițional educațional nu doar va stimula creșterea numărului de studenți, ci și va contribui și la eficientizarea procesului de instruire per ansamblu. *Menținerea și încurajarea statusului quo nu va face acest lucru posibil.*

2.4 Autonomia financiară

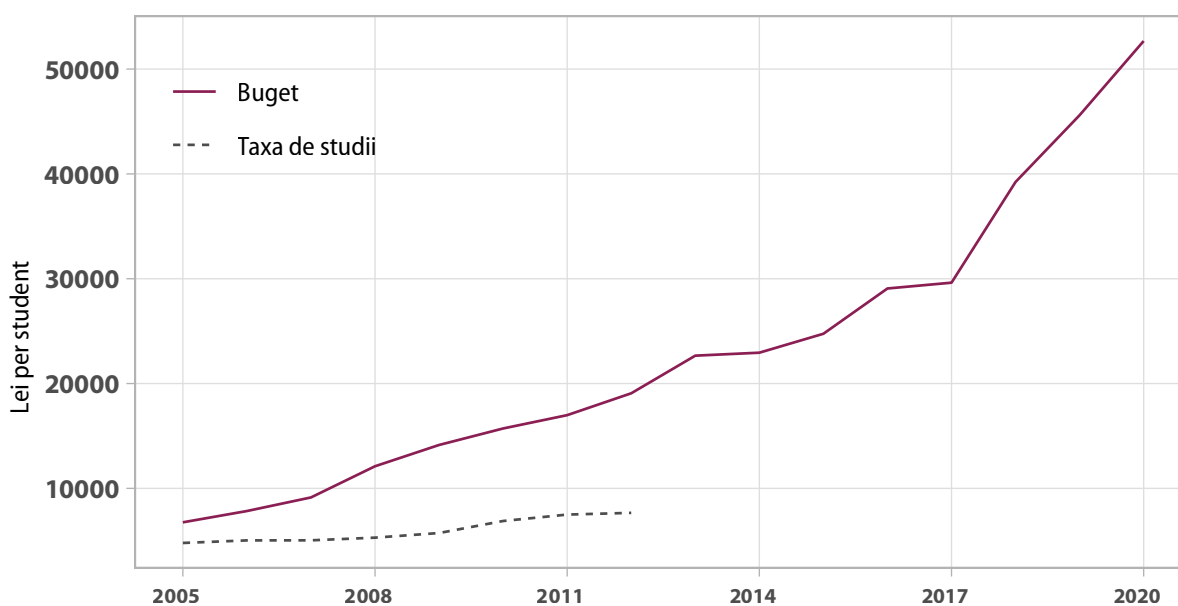
Autonomia financiară este cel mai puțin înțelesă, cea mai ne-transparentă și sensibilă din punct de vedere politic comparativ cu alte tipuri de autonomie: organizațională, gestionarea resurselor umane și academică - toate fiind introduse în 2012 ca parte a pachetului legislativ privind autonomia universitară. În mod

tradițional, autonomia financiară a fost o monedă de schimb între universități și guvern privind volumul și alocarea finanțării către instituțiile de învățământ. De-a lungul anilor, datorită reducerii numărului de studenți, lipsei de reforme structurale și instituționale, politicilor guvernamentale deficiente și deciziilor privind organizarea internă universitară neinspirate, universitățile au suportat pierderi financiare substanțiale²².

Drept urmare, instituțiile de învățământ superior au făcut lobby pentru o finanțare sporită din fonduri bugetare pentru a menține infrastructura extinsă și costurile operaționale. În rezultatul acestor presiuni, în linii mari soldate cu succes, au crescut cheltuielile de instruire pe unitate/student iar studenții cu taxă au fost subvenționați de către stat. Din cauza taxelor de studii mai mici decât costurile reale de instruire per student suportate de instituțiile de învățământ superior, statul a acoperit parțial costul educației pentru studenții la contract. Prin urmare, creșterea constantă a finanțării de la stat, însoțită de scăderea numărului de studenți, a contribuit la explozia cheltuielilor per unitate (figura 10), însă fără ameliorarea calității procesului educațional.

²² Cornel Ciurea and Leonid Litra, "Impactul Politicilor Autorităților Publice Centrale Asupra Sistemului Universitar Din Republica Moldova," Politici Publice (Chișinău: IDIS "Vitorul," 2009).

Figura 10:
Dinamica costurilor educaționale per elev pe sursă de finanțare în instituțiile de învățământ superior de stat

Notă: Baza de date privind cheltuielile publice BOOST (Bugetul public consolidat) nu conține informații despre mijloacele financiare colectate din taxele de școlarizare după 2012.

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică și Ministerului Finanțelor (BOOST și legile anuale ale bugetului de stat)

Un alt subiect controversat se referă la distribuirea fondurilor publice între universități, subiect care a fost, de regulă, omis din dezbateră publică. În pofida adoptării unui nou Cod al Educației ce prevedea criterii mult mai clare de gestiune financiară și alocare a resurselor,²³ aplicarea lor în practică nu s-a realizat. Aici trebuie de remarcat că finanțarea instituțiilor de învățământ superior nu dispune de un mecanism și o metodologie transparente de alocare a fondurilor bugetare între universități. În timp ce volumul total al finanțării a crescut de-a lungul timpului, unele universități au beneficiat mai mult decât altele din punct de vedere al transferurilor bugetare. În esență, formula actuală de repartizare a finanțării între universități a fost instituită înainte de adoptarea Codului educației. Astfel Hotărârea Guvernului din 2012 privind autonomia financiară a instituțiilor de învățământ superior prevedea un mecanism de finanțare incremental prin care nivelul de finanțare din anul precedent era luat ca referință pentru alocările din anul următor.²⁴ Deși numărul studenților ar fi trebuit să reprezinte un criteriu de alocare, acesta, nu pare să fi fost luat în considerare. Această abordare, în mod inevitabil,

a contribuit la accentuarea disparităților deja existente între instituțiile de învățământ superior în ceea ce privește costurile educaționale per student (figura 11).

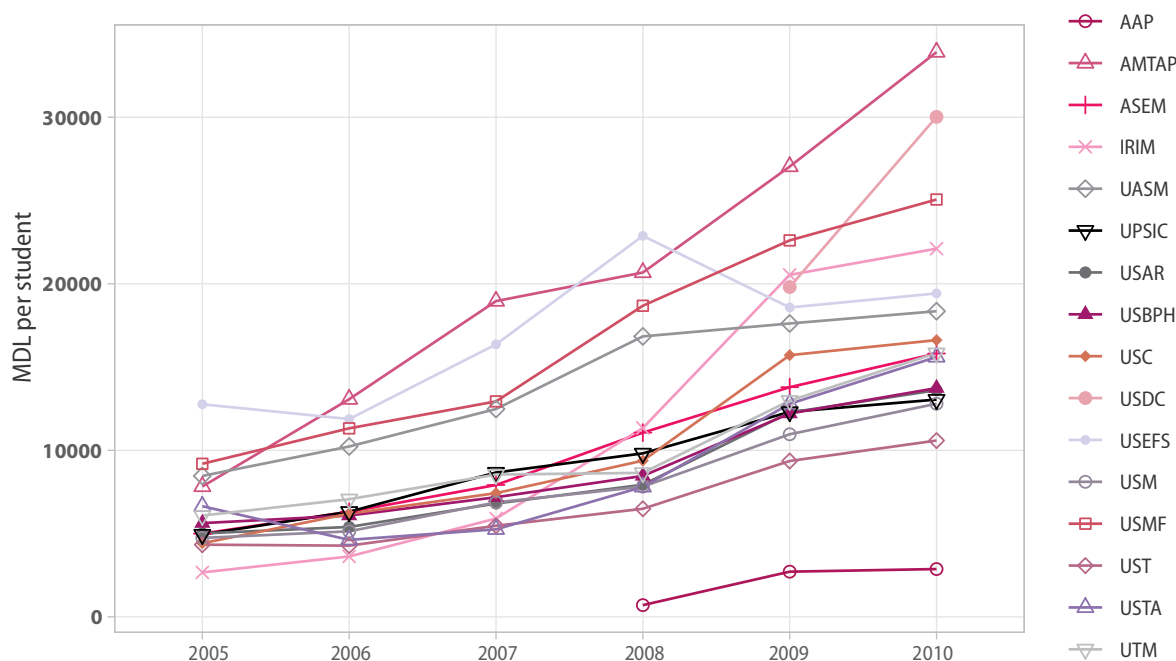
Datele reflectă nu doar decalajul substanțial între instituțiile de învățământ superior în cheltuielile educaționale per elev, dar și creșterea disparităților în timp.²⁵ Creșterea inegalităților privind cheltuielile de instruire per student între universități derivă, cel mai probabil, din oscilațiile ratelor de înmatriculare de-a lungul timpului. Deși întregul sistem a fost afectat de o scădere drastică a numărului anual de studenți înmatriculați, acest fenomen a avut un impact mai mare asupra unor universități în raport cu altele, în funcție de particularitățile programelor de studii. Astfel unele universități au beneficiat de o finanțare disproporționată din resurse bugetare, fapt care generează îndoeli privind echitatea procesului de alocare, întrucât decalajul în cheltuielile de instruire per student doar s-a mărit în timp. Există o probabilitate înaltă ca aceste diferențe să fie chiar mai pronunțate între universitățile mari și mici, acestea din urmă contribuind puternic la creșterea costului mediu general (figura 11).

²³ Monitorul Oficial, №. 319-324, art. 634, "Codul Educației" (2014), sec. 145.

²⁴ Monitorul Oficial, №. 270-272, art. 1057, "Hotărâre Nr. 983 Din 22-12-2012 Cu Privire La Modul de Funcționare a Instituțiilor de Învățământ Superior de Stat În Condiții de Autonomie Financiară" (2012).

²⁵ Notă: Deși datele nu sunt actualizate din cauza lipsei acestora din baza de date a cheltuielilor publice (BOOST) în format dezagregat pentru fiecare universitate după 2012, ele sunt chiar mai relevante pentru a evidenția creșterea potențială a inegalităților de finanțare după 2012.

Figura 11:
Variația cheltuielilor medii per student bugetar între instituțiile de învățământ superior

Note: AAP - Academia de Administrație Publică; AMTAP - Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice; ASEM - Academia de Studii Economice din Moldova; IRIM - Institutul de Stat al Relațiilor Internaționale din Moldova; USDC - Universitatea Academiei de Științe din Moldova; UASM - Universitatea Agricolă de Stat din Moldova; USAR - Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți; USBPH - Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu”; USEFS - Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport; USMF - Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie; USC - Universitatea de Stat din Comrat; USM - Universitatea de Stat din Moldova; UST - Universitatea de Stat din Tiraspol; USTA - Universitatea de Stat din Taraclia; UPSIC - Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; UTM - Universitatea Tehnică din Moldova.

Sursa: În baza datelor Biroului Național de Statistică și Ministerului Finanțelor (BOOST)

Abia în 2018, revizuirea formulei de alocare a finanțării a fost inclusă pe agenda publică²⁶. Noua metodologie, elaborată de Ministerul Educației, pare să se inspire puternic din recomandările cuprinse în „*Restructurarea sistemului de învățământ superior din Republica Moldova: proiect de propuneri legislative*”, care au fost elaborate și propuse Guvernului în 2015²⁷. Formula va calcula finanțarea generală a fiecărei instituții de învățământ în baza câtorva componente, inclusiv finanțarea bazată pe rezultate și performanță. Până la sfârșitul anului 2019, metodologia era încă în faza de discuții cu principalii factori interesați²⁸, însă procesul pare să fie mai degrabă anevoios.

Neînțelegerea, autentică sau convenabilă, a deosebirii dintre tipurile de finanțare publică, creează neliniște și anxietate în rândul instituțiilor de învățământ superior. Pe de o parte, rectorii vor putea aloca liber, la discreția și judecata lor, finanțarea publică pe care o primesc de la Guvern pentru programele de studiu pe care le consideră necesare și/ sau strategice. În această situație, relevanța și capacitatea de inserție profesională sunt criteriile de performanță valide pe care rectorii le vor utiliza pentru a lua decizii de alocare a finanțării publice. Pe de altă parte, Guvernul poate „comanda” universităților pregătirea unor specialiști, suportând costurile de instruire și asumându-și responsabilitatea pentru angajarea lor. Aceste două tipuri de *finanțare a procesului de instruire* - ambele publice - sunt considerate ca făcând parte din veniturile generale ale universităților.

O altă sursă majoră de venit pentru universități, care a fost posibilă datorită recente demonopolizării a sectorului de cercetare și dezvoltare, este finanțarea pentru cercetare. Formula de finanțare a cercetării, de asemenea propusă în „*Restructurarea sistemului de învățământ superior din Republica Moldova: proiect de propuneri le-*

²⁶ Tatiana Manole, „Noua Metodologie de Stabilire a Costurilor Privind Finanțarea Instituțiilor de Învățământ Superior În Republica Moldova,” *Administrație Publică*, no. 3 (2019): 68–80; *Monitorul fiscal*, „O Noua Formula de Finanțare a Învățământului Superior,” May 10, 2018, <https://monitorul.fisc.md/editorial/o-noua-formula-de-finanare-a-invaamantului-superior.html>.

²⁷ Turcan et al., „Restructuring Higher Education Sector in the Republic of Moldova: Draft Legislative Proposals.”

²⁸ Ministerul Educației, „Metodologia de finanțare bugetară standard a instituțiilor publice de învățământ superior discutată în cadrul ședinței Consiliului Rectorilor din Republica Moldova,” November 25, 2019, <https://mecc.gov.md/ro/content/metodologia-de-finanare-bugetara-standard-institutiilor-publice-de-invatamant-superior>.

*gislative*²⁹, este o formulă bazată pe performanță încorporând finanțarea de bază/instituțională și de cea în bază de concurs. Practica internațională sugerează că aceste două tipuri de finanțare sunt gestionate de agenții similare ANCD. Aceste tipuri de finanțare a cercetării – vor contribui la consolidarea resurselor financiare ale universităților.

Formulele de finanțare a procesului de instruire (predarea) și cercetării bazate pe rezultate și performanță sunt esențiale pentru funcționarea cu succes a sistemului de învățământ superior, precum și pentru implementarea proiectului Băncii Mondiale.

2.5 Organizare, resurse umane și autonomie academică

De la introducerea și promovarea autonomiei universitare 2012, aceasta a suferit o serie de schimbări pozitive per ansamblu. De exemplu, au fost create două agenții: Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACIP) și Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD) care au devenit operaționale (deoarece ultima a fost înființată recent, capacitatea sa de funcționare este încă slabă); cadrul educațional, aprobat recent, este mai puțin intruziv, oferind instituțiilor de învățământ superior mai multă libertate.³⁰

Cu toate acestea, există, în mod clar, loc pentru mai bine. În cadrul creditului BM, sunt evidențiate trei domenii de îmbunătățire care sunt esențiale pentru implementarea cu succes a creditului.

Originea acestora de asemenea poate fi regăsită în „*Restructurarea sistemului de învățământ superior din Republica Moldova: proiect de propuneri legislative*” (2015).

În ceea ce privește *autonomia organizațională*, separarea clară a guvernantei de management este esențială. În prezent, nu există o separare clară a acestor două funcții; iar rectorii sunt în continuare responsabili și poartă răspundere în fața Ministerului Educației, Cercetării și Culturii. *Separarea guvernantei de management va asigura, printre altele, transparența, responsabilitatea și răspunderea în gestionarea și administrarea universităților.*

Din perspectiva *autonomiei resurselor umane*, conceptul „academic” nu este legitimat și instituționalizat în sistemul de învățământ superior din Moldova pe deplin. Acesta se referă la trei activități principale pe care cadrele universitare trebuie să le desfășoare ca parte a activității lor: predare, cercetare și transfer de cunoștințe. În prezent, însă, doar predarea sau aspectul didactic este recunoscut, cu implicațiile financiare corespunzătoare. Deci se impune legitimarea și *instituționalizarea cercetării și a transferului de cunoștințe, care împreună cu predarea, să constituie parte integrală a sarcinii academice, cu implicațiile financiare, organizaționale și academice respective.*

În cadrul autonomiei academice, una dintre problemele principale este libertatea universităților de a decide cu privire la structura și conținutul programelor lor de studiu. Așa cum am menționat mai sus, cadrul educațional a fost îmbunătățit în ultimii trei ani, deși încă limitează libertatea academică în ceea ce privește structura și conținutul programelor de studiu. *Fără o autonomie academică autentică și reală în această privință, implementarea cu succes a creditului BM nu va fi posibilă.*

²⁹ Turcan et al., “Restructuring Higher Education Sector in the Republic of Moldova: Draft Legislative Proposals.”

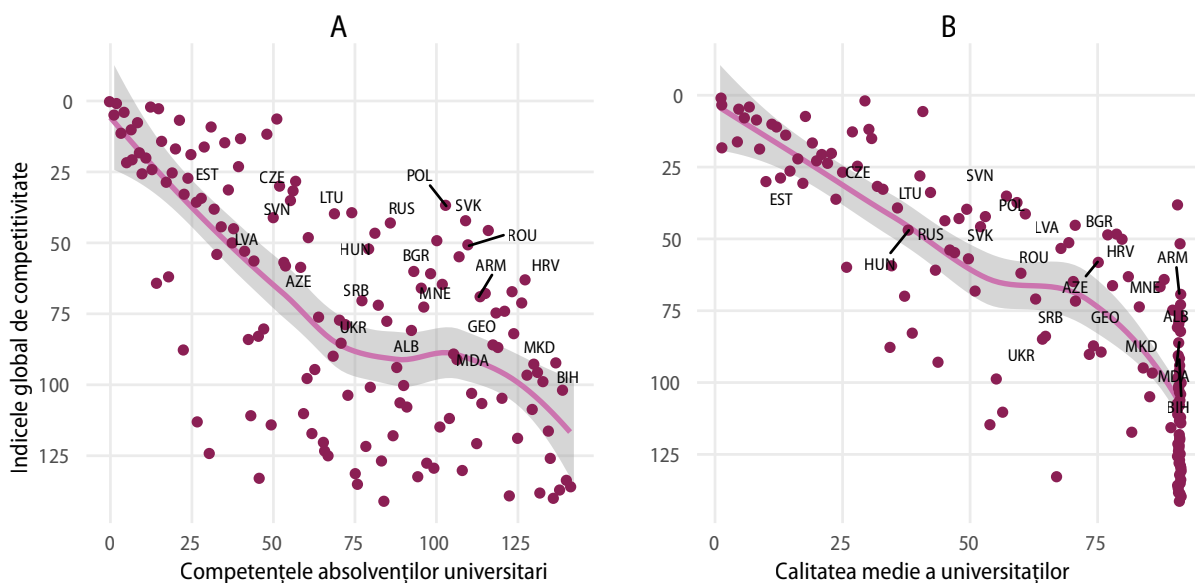
³⁰ Ministerul Educației, “Plan-Cadru pentru studii superioare de licență (ciclul I), de master (ciclul II) și integrate” (2020), <https://bit.ly/2TZS03W>.

3. CONCLUZII

Reformele întârziate ale sistemului de învățământ superior au contribuit la competitivitatea scăzută a universităților moldovenești care nu se regăsesc în clasamentele universitare internaționale, cum ar fi *QS World University Rankings* (1000 universități) sau *Times Higher Education World University Rankings* (1400). Cele mai bine cotate universități din Moldova, inclusiv Universitatea Tehnică din Moldova, Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie s-au clasat pe locurile 2962, 3262 și 7152, respectiv în clasamentul

Webometrics 2020. De asemenea, universitățile moldovenești înregistrează o performanță slabă la nivel regional (MDA în figura 12). Astfel, corelația dintre indicele de competitivitate globală (GCI 2019) și cei doi indicatori ai sistemului superior de învățământ - competențele absolvenților universitari (GCI 2019) și calitatea medie a instituțiilor de învățământ superior (Legatum Prosperity Index 2019) - arată că învățământul superior din Moldova trebuie să-și îmbunătățească calitatea și competitivitatea.

Figura 12: Corelația dintre indicele competitivității globale, competențele absolvenților universitari și calitatea medie a instituțiilor superioare de învățământ (2019)

Sursa: În baza Indicelui Competitivității Globale (Forumul Economic Mondial 2019) și Indicelui de Prosperitate Legatum (Legatum Institute 2019)

Discuția de mai sus scoate în evidență mai multe provocări și probleme cu care se confruntă sistemul de învățământ superior din Moldova. Totodată, ea subliniază necesitatea unor schimbări

imediate și radicale pentru a atenua riscurile și lacunele interne și externe. De asemenea, sugerează că aceste schimbări sunt esențiale pentru asimilarea cu succes a creditului BM, fără de

care, BM va „*arunca banii în vânt*”. În fine, ea a demonstrat că menținerea situației actuale și investirea în status quo nu vor

„îmbunătăți calitatea, relevanța și eficiența sistemului de învățământ superior al țării”³¹. Sunt necesare transformări structurale de proporții reflectate în cele trei recomandări de politici: raționalizare, restructurare și modernizare.

Pentru a asigura atingerea scopului proiectului BM, se recomandă ca raționalizarea, restructurarea și modernizarea, (i) să devină parte a „acordului dintre BM și Guvernul Moldovei, (ii)

să aibă un buget alocat în contractul de credit pentru a sprijini dezvoltarea și implementarea acestora; și (iii) debursările BM să fie condiționate de implementarea cu succes a acestor politici. Aceasta va obliga Guvernul Republicii Moldova să raționalizeze, restructureze și să modernizeze sistemul de învățământ superior. Fără un astfel de angajament din partea Guvernului pentru aceste obiective de politici, impactul creditului BM asupra sistemului de învățământ superior va fi marginal. Investirea banilor din creditul BM în status-quo nu va fi altceva decât *bani aruncați în vânt*. Următoarea secțiune se va axa pe recomandări de politici legate de astfel de modificări.

31 Banca Mondială „O calitate mai bună a învățământului superior pentru îmbunătățirea capacităților oamenilor din Moldova.”

4. RECOMANDĂRI DE POLITICI

Aceste recomandări de politici sunt elaborate în baza raportului „Restructurarea sistemului de învățământ superior din Republica Moldova: proiect de propuneri legislative”³², conținând îmbunătățiri reieșind din schimbările operate în ultimii cinci ani.³³

4.1 Raționalizarea

Aceasta este obiectivul de politică cel mai dificil de implementat din punct de vedere politic, social și psihologic. El presupune reducerea numărului de instituții de învățământ superior. Este un obiectiv bazat pe abordarea recompenselor și pedepselor. Recompensele permite rectorilor să discute și să negocieze fuziunile și achizițiile, în timp ce pedepsele dau asigurări că raționalizarea va avea loc în cazul în care rectorii nu vor fi capabili să ajungă la un rezultat în timp util. Procesul de raționalizare a fost inițiat în 2015, când Ministerul Educației a distribuit o scrisoare

către toți rectorii universităților de stat, solicitându-le să transmită Ministerului „propuneri concrete” privind raționalizarea instituțiilor de învățământ superior.³⁴ Inițiativa Ministerului Educației nu a fost însă salutăată și susținută de către rectori,³⁵ care nu este exclus să fi reactivat conexiunile politice pentru a stopa acest proces, având în vedere experiența și abilitățile de „cochetare” cu partidele politice.³⁶ În consecință, status quo-ul a rămas intact.

Vinieta 3 oferă o privire generală asupra procesului de raționalizare care a avut loc în Danemarca. Procesul a durat 12 luni; ca urmare, au fost formate 8 universități din 11, iar 13 institute de cercetare din 15 s-au alăturat universităților nou formate (populația Danemarcei depășește 5,6 milioane).

³² Turcan et al., „Restructuring Higher Education Sector in the Republic of Moldova: Draft Legislative Proposals.”

³³ Numărul paginii face referință la document, dacă nu este specificat altfel.

³⁴ <https://www.facebook.com/euniam.tempus/posts/2390612794513921>

³⁵ Interviu telefonic cu un oficial de rang înalt de la Ministerul Educației 2015.

³⁶ Unimedia, „Nouă rectori au aderat la PLDM. Grigore Belostecinic: ‘Ader la PLDM, pentru că este o alternativă pentru PCRM,’” UNIMEDIA, July 1, 2010, sec. Politic, <https://unimedia.info/stiri/-20765.html>; Anticorupție.md, „Averile, afacerile și interesele rectorilor universităților de stat,” December 8, 2016, <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/integritate/averile-afacerile-si-interesele-rectorilor-universitatilor-de-stat>.

Vinieta 3: Raționalizarea sistemului de învățământ din Danemarca (extras)

Ca urmare a necesității emergente de reformare/ raționalizare a sistemului de învățământ superior, în ianuarie 2006, ministrul învățământului superior a expediat scrisori către 11 universități și 15 institute/ centre de cercetare, solicitându-le să discute/ examineze posibilitatea fuziunilor. Consiliile rectorilor, precum și reprezentanți academici și tehnici ai universităților au luat parte la procesul de discuții/ raționalizare. Procesul de negociere și raționalizare a avut loc fără negociatori externi. Universităților li s-a acordat 12 luni pentru a fuziona; după această perioadă, Ministerul urma să intervină pentru a finaliza procesul în locul universităților/ institute de cercetare (acest lucru nu s-a întâmplat, deoarece procesul de fuziune/ raționalizare a fost finalizat la timp și în mod voluntar).

- Prima fuziune a avut loc între Universitatea de Farmacie, Universitatea de Agricultură și Universitatea din Copenhaga. Universitatea de Farmacie și Universitatea de Agricultură au fost desființate, alăturându-se Universității din Copenhaga, care și-a consolidat poziția de universitate clasică. Unii dintre rectorii universităților absorbite au devenit decani de facultate.
- Universități regionale cum ar fi Universitatea din Danemarca de Sud (Odense) și Universitatea Aalborg (Aalborg) nu au fuzionat. Câteva institute de cercetare și un centru de cercetare de la Universitatea Tehnică Daneză au dorit să se alature Universității Aalborg (AAU) – situată în partea de nord a Danemarcei - ceea ce a dus la crearea unui amplu campus al AAU la Copenhaga.
- A existat o situație când una din universități a rămas neschimbată, deoarece nu și-a găsit pereche pentru fuziune.

- Ministrul a sugerat ca Universitatea Pedagogică (din Copenhaga) să fuzioneze cu Școala de Afaceri din Copenhaga (CBS), însă Universitatea Pedagogică a decis să fuzioneze cu Universitatea Aarhus (aflată la aproximativ 200 km nord-vest de Copenhaga).
- CBS a propus o fuziune cu Universitatea IT sau Aarhus Business School, dar cele două au respins propunerea. Ministrul ar fi preferat o fuziune între CBS și Universitatea din Copenhaga, dar CBS a refuzat, rămânând, în final, independentă. La fel a fost situația și cu Universitatea IT; Aarhus Business School a fuzionat cu Universitatea Aarhus.
- În urma procesului de raționalizare/ fuziune s-au format 8 universități.
- Din 15 institute de cercetare, 2 au rămas independente, iar restul s-au alăturat celor 8 universități nou formate/ raționalizate.
- Procesul de raționalizare/ fuziune a fost finalizat în 12 luni.
- Procesul a decurs fără nicio publicitate proastă; Studenții și sindicatele nu au avut obiecții cu privire la procesul de fuziune/ raționalizare, deoarece nici angajații (nu au existat concedieri) și nici studenții nu au fost afectați, fuziunea având mai curând un efect pozitiv.
- Procesul de integrare în universitățile care au fuzionat a durat aproximativ 3 ani.
- În procesul raționalizării, finanțarea de la stat nu a fost redusă; aceasta, de fapt, a crescut constant, incluzând un supliment de 1% din PIB pentru cercetare.

Sursa: Turcan et al., 2015, p. 38

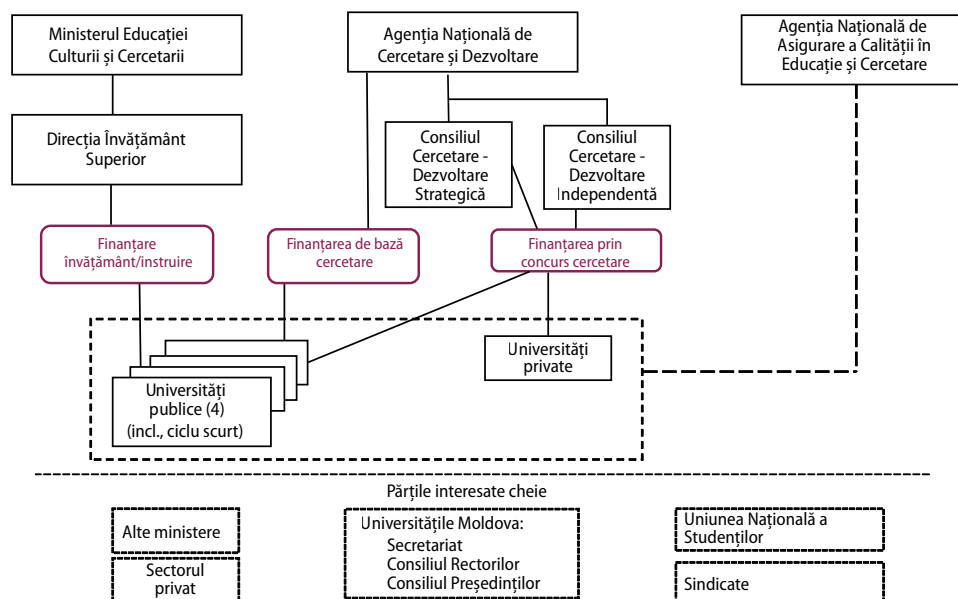
În baza amenințărilor și tendințelor identificate anterior la adresa învățământului superior din Republica Moldova, ar putea fi create patru universități specializate: business, tehnică, medicină, și științe sociale și umaniste. Acestea ar putea constitui sucursale

pe bază de asociere și participare comună în regiunile de Nord, Sud și Est. Constituirea sucursalelor în regiuni este imperativă pentru dezvoltarea regională. Durata de implementare a acestei politici: 12 luni.

4.2 Restructurarea

Această politică ține de restructurarea sistemului instituțiilor de învățământ superior, realizată în timpul și/ sau după raționalizării sectorului; structura sugerată este prezentată în figura 13.

Figura 13:
Structura propusă a sistemului de învățământ superior

Sursa: Turcan et al. (2015)

Această politică va necesita modificări minore de ajustare, dar critice pentru structura actuală și pentru a asigura implementarea cu succes a următoarelor obiective de politică:

- aprobarea formulei de finanțare a procesului de instruire (predarea) și revizuirea formulei de finanțare a cercetării;
- separarea guvernantei de administrare prin instituționalizarea oficială (prin lege) și crearea (prin noi regulamente ale instituțiilor superioare de învățământ) consiliilor de administrație universitare;
- modificarea structurii învățământului superior pentru a oferi instituțiilor de învățământ autonomie deplină, autentică precum și libertatea de a structura și implementa programe proprii de studiu;
- consolidarea capacităților interne ale celor două agenții-cheie, ANACIP și ANCD, în special ale ANCD;
- crearea consiliilor de cercetare (Turcan și colab., 2015, p. 37), în cadrul ANCD, dar independente de aceasta, pentru a asigura transparența și corectitudinea procesului de aplicare/selecție a proiectelor;
- consolidarea capacității interne a Direcției Învățământ Superior din cadrul Ministerului Educației, Cercetării și Culturii;
- instituționalizarea ciclului scurt ca parte a portofoliului universitar (Turcan și colab., 2015, p. 34)
- elaborarea indicatorilor-cheie de performanță pentru corpul academic (predare, cercetare și transfer de cunoștințe) și activitățile de management în cadrul sistemului de învățământ superior.
- Durata de implementare a acestei politici: 12 luni, unele activități pot fi implementate în paralel cu politicile de raționalizare.

4.3 Modernizarea

Această politică vizează modernizarea instituțiilor de învățământ superior nou formate. Aici ne referim la elaborarea de programe noi de guvernare și administrare, infrastructură, studii și formare pedagogică. De asemenea, ne referim la crearea platformelor interdisciplinare și interinstituționale de predare, cercetare și diseminare a cunoștințelor la toate cele trei cicluri. Aceasta este etapa la care creditul BM va avea cel mai semnificativ impact asupra „calității, relevanței și eficienței sistemului de învățământ superior al țării”³⁷

4.4 Finanțarea acțiunii

Dezvoltarea și implementarea acestor politici vor fi sprijinite de trei surse principale de finanțare

- Bugetul de stat: sistemul de învățământ superior primește aproximativ 1,5% din PIB, care este aproximativ de 3,2 miliarde lei sau aproximativ 160 milioane Euro (estimările se bazează pe datele din 2019 cu referire la PIB și finanțarea sistemului de învățământ superior). În 2019, pentru sistemul de învățământ superior au fost alocate puțin sub un miliard de lei, ceea ce reprezintă aproximativ 0,47% din PIB;
- Veniturile din vânzările activelor instituțiilor de învățământ raționalizate;
- Creditul BM.

Alte surse de finanțare pentru sprijinirea activităților academice ale instituțiilor de învățământ superior sunt externe, precum Horizon Europe: următorul program-cadru de cercetare și inovare precum și finanțarea privată.

37 World Bank, “Better Higher Education to Improve People’s Skills in Moldova, with World Bank Support.”

5. REFERINȚE

1. Anticoruptie.md. "Angajații institutelor Academiei de Științe, lăsați de luni de zile fără leafă, anunță acțiuni ample de protest," March 5, 2020. <https://anticoruptie.md/ro/stiri/angajatii-institutelor-academiei-de-stiinte-lasati-de-luni-de-zile-fara-leafa-anun-ta-actiuni-ample-de-protest>.
2. ———. "Averile, afacerile și interesele rectorilor universităților de stat," December 8, 2016. <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/integritate/averile-afacerile-si-interesele-rectorilor-universitatilor-de-stat>.
3. Chiciuc, Andrei, Gheorghe Cuciureanu, and Vitalie Minciună. "Programul Național În Domeniile Cercetării Și Inovării Pentru Anii 2020-2023 ca Reflectare a Politicii Științei În Republica Moldova." *Intellectus*, no. 3–4 (2019): 124–31.
4. Ciurea, Cornel, and Leonid Litra. "Impactul Politicilor Autorităților Publice Centrale Asupra Sistemului Universitar Din Republica Moldova." *Politici Publice. Chișinău: IDIS "Viitorul,"* 2009.
5. Cotidianul.md. "Admitere 2019: Aproape o mie de locuri bugetare au rămas neacoperite pentru sesiunea următoare." *Cotidianul*, August 13, 2019, sec. Uncategorized. <https://cotidianul.md/2019/08/13/admitere-2019-aproape-o-mie-de-locuri-bugetare-au-ramas-neacoperite-pentru-sesiunea-urmatoare/>.
6. Cuciureanu, Gheorghe. "Concursul propunerilor de proiecte de cercetare pentru anii 2020-2023: un eșec previzibil?," December 16, 2019. <https://cuciureanu.wordpress.com/2019/12/17/concursul-propunerilor-de-proiecte-de-cercetare-pentru-anii-2020-2023-un-esec-previzibil/>.
7. ———. "La TVR Moldova despre "concursul" de proiecte," January 16, 2020. <https://cuciureanu.wordpress.com/2020/01/16/la-tvr-moldova-despre-concursul-de-proiecte/>.
8. ———. "Perfecționarea Managementului Sistemului Național de Cercetare-Dezvoltare În Contextul Proceselor de Globalizare." Institutul Național de Cercetări Economice, 2015.
9. JurnalTV.md. "Istoricii au organizat o acțiune de protest, nemulțumiți de politicile Guvernului; Ei au creat un comitet de grevă." *JurnalTV.md*, March 5, 2020. <https://www.jurnal.md/ro/news/e5fdd99347738a80/istoricii-au-organizat-o-actiune-de-protest-nemultumiti-de-politicile-guvernului-ei-au-creat-un-comitet-de-greva.html>.
10. Manole, Tatiana. "Noua Metodologie de Stabilire a Costurilor Privind Finanțarea Instituțiilor de Învățământ Superior În Republica Moldova." *Administrație Publică*, no. 3 (2019): 68–80.
11. Ministerul Educației. "Metodologia de finanțare bugetară standard a instituțiilor publice de învățământ superior discutată în cadrul ședinței Consiliului Rectorilor din Republica Moldova," November 25, 2019. <https://mecc.gov.md/ro/content/metodologia-de-finantare-bugetara-standard-institutiilor-publice-de-invatamant-superior>.
12. ———. Plan-Cadru pentru studii superioare de licență (ciclul I), de master (ciclul II) și integrate (2020). <https://bit.ly/2TZS03W>.
13. Moldova Suverana. "Cine Beneficiaza de Pseudoreforma Sistemului de Cercetare?," April 3, 2020. http://moldova-suverana.md/article/cine-beneficiaza-de-pseudoreforma-sistemului-de-cercetare_31397.
14. Moldova.org. "In universitati, 170 de locuri bugetare au ramas neacoperite." *Moldova.org*, August 4, 2006, sec. Social. <https://www.moldova.org/in-universitati-170-de-locuri-bugetare-au-ramas-neacoperite-15526-rom/>.

15. Monitorul fiscal. "O Noua Formula de Finantare a Invatamantului Superior," May 10, 2018. <https://monitorul.fisc.md/editorial/o-noua-formula-de-finanare-a-invaamantului-superior.html>.
16. Monitorul Oficial, №. 319-324, art. 634. Codul Educației (2014).
17. Pingel-Rollmann, Heinrich. "Analysis of Moldovan Science: Structure, Results, European Integration, Challenges and Recommendations." *Akados*, no. 3 (2015): 39–45.
18. Radio Chișinău. "Reacția lui Ion Chicu la protestul istoricilor și cercetătorilor. „Aveți suficientă finanțare din alte surse”." *Radio Chișinău*, March 6, 2020. <https://radiochisinau.md/reactia-lui-ion-chicu-la-protestul-istoricilor-si-cercetatorilor-aveti-suficienta-finantare-din-alte-surse---105048.html>.
19. Răim, Toivo, Brigitte Weiss, Krzysztof Gulda, George Bonas, Manfred Spiesberger, Daniel Funeriu, and Francien Heijs. "Peer Review of the Moldovan Research and Innovation System." Horizon 2020 Policy Support Facility. Luxembourg: European Commission, 2016.
20. Spiesberger, Manfred, and Gheorghe Cuciureanu. "Background Report: Peer Review of the Moldovan Research and Innovation System." Horizon 2020 Policy Support Facility. Luxembourg: European Commission, 2015.
21. Turcan, Romeo V., Larisa Bugaian, Ala Cotelnic, Angela Niculita, Daniela Pojar, and Petru Todos. "Restructuring Higher Education Sector in the Republic of Moldova: Draft Legislative Proposals." EUniAM, TEMPUS project, www.euniam.aau.dk, 2015. http://www.euniam.aau.dk/fileadmin/user_upload/EUniAM_WP4_Restructuring-HE-Moldova_v12.pdf.
22. Unimedia. "Nouă rectori au aderat la PLDM. Grigore Belostecinic: 'Ader la PLDM, pentru că este o alternativă pentru PCRМ.'" *UNIMEDIA*, July 1, 2010, sec. Politic. <https://unimedia.info/stiri/-20765.html>.
23. World Bank. "Better Higher Education to Improve People's Skills in Moldova, with World Bank Support," March 5, 2020. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/03/05/better-higher-education-to-improve-peoples-skills-in-moldova>.
24. ———. "Project Appraisal Document on A Proposed Credit in The Amount of Eur 35.7 Million (US \$39.4 Million Equivalent) to the Republic of Moldova for the Higher Education Project," February 13, 2020. <http://documents.worldbank.org/curated/en/232091583719289928/pdf/Moldova-Higher-Education-Project.pdf>.
25. Ziarul Național. "ADMITEREA 2017 // Peste 5 000 de Locuri Din Universități Au Rămas NEACOPERITE, Inclusiv SUTE La Buget." *Ziarul Național*, September 6, 2017. <https://www.ziarulnational.md/admiterea-2017-peste-5-000-de-locuri-din-universitati-au-ramas-neacoperite-inclusiv-sute-la-buget/>.

DESPRE AUTORI

Sergiu LIPCEAN, cercetător, lector universitar la „Universitatea de Stat Dimitrie Cantemir” (USDC), doctor în științe politice (Institutul Universitar European, Florența)

Romeo V. ȚURCAN, profesor de antreprenariat internațional la Departamentul Business și Management, Universitatea Aalborg.

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung Moldova | str. București 111 | Chișinău | Republica Moldova |

Fără un acord scris explicit din partea Fundației „Friedrich Ebert” (FES), utilizarea comercială a publicațiilor și produselor media apărute sub egida FES este interzisă.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA LA RĂSCRUCE SAU BANI ARUNCAȚI ÎN VÂNT?

Sistemul de învățământ superior din Moldova se află într-un moment critic. În pofida ameliorării cadrului normativ din ultimii ani, rezultatele nu au fost pe măsura așteptărilor. Amânarea reformelor instituționale ce vizează optimizarea infrastructurii organizaționale supradimensionate și revizuirea mecanismului de finanțare au anulat efectele pozitive ale cadrului normativ nou adoptat și au condus la deteriorarea situației învățământului superior. Lipsa de voință politică, în combinație cu rezistența din interiorul sistemului de învățământ superior în implementarea reformelor atât de necesare, dar sensibile din punct de vedere politic și social, nu au făcut decât să amplifice problemele existente.

Extinderea și înflorirea sistemului de învățământ superior, ca urmare a finanțării private – din taxele de școlarizare – s-a dovedit a fi o plasă de siguranță pe termen scurt. Actorii-cheie nu au reușit să anticipeze și să identifice soluții adecvate la provocări multiple

precum tendințele demografice negative, emigrația, concurența internă și externă. Acești factori însă au afectat profund capacitatea universităților de a asigura un flux constant de studenți noi și personal academic competitiv – condiții imperative pentru asigurarea supraviețuirii întregului sector pe termen lung. Ca urmare a acestor evoluții nefaste și în pofida injecțiilor financiare masive din ultimii ani, calitatea și competitivitatea învățământului superior au scăzut dramatic. De asemenea, reieșind din prioritizarea instruirii ca sarcină esențială a personalului academic, universitățile, în special cele mici, s-au dovedit a fi slab înzestrate pentru a putea concura pe picior de egalitate cu alte instituții de profil pentru granturi de cercetare în urma implementării unei reforme controversate în domeniul cercetării și dezvoltării.

Creditul de 40 de milioane de dolari aprobat de Banca Mondială și merit să salveze sistemul de învățământ superior prin creșterea

calității, competitivității și relevanței sale pentru piața muncii va avea un randament ridicat doar dacă vor fi întrunite anumite condiții. Atingerea scopurilor declarate și a obiectivelor de politici necesită reforme instituționale radicale. Un impact pe termen lung al acestui credit va fi obținut numai dacă sistemul de învățământ superior din Moldova va fi raționalizat, restructurat și modernizat. Astfel, aceste trei obiective strategice de politici - raționalizarea, restructurarea și modernizarea – trebuie să fie parte a „acordului” dintre Banca Mondială și Guvernul Moldovei, fapt ce va obliga guvernul să se angajeze în realizarea lor. În lipsa unui astfel de angajament din partea Guvernului pentru aceste obiective de politici, impactul creditului Băncii Mondiale asupra sistemului de învățământ superior va fi minim sau, în cel mai bun caz, marginal. Investițiile din creditul Băncii Mondiale în status-quo-ul sistemului nu va reprezenta nimic mai mult decât bani aruncați în vânt.

Mai multe informații despre acest subiect pot fi găsite aici:

www.fes-moldova.org